

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Specifika gay a lesbických sdružení v Praze

Specifics of Gay and Lesbian Associations in Prague

Bakalářská práce

Mgr. Pavlína Janošová, Ph.D.

Tereza Jelínková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce Mgr. Pavlíně Janošové, Ph.D., která mi věnovala svůj čas a cenné rady. Dále bych ráda poděkovala samotným respondentům, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout, za jejich otevřenost a ochotu účastnit se výzkumu.

A v neposlední řadě patří dík mé rodině a přátelům, kteří mě podporovali a dodávali mi odvahy.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Specifika gay a lesbických sdružení v Praze napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 22.6.2013

Tereza Jelínková

Anotace

Bakalářská práce „Specifika gay a lesbických sdružení v Praze“ se věnuje gay a lesbické komunitě, se zaměřením na její organizace a spolky. Teoretická část popisuje vývoj LGBT komunity v Československu a následnou emancipaci hnutí po roce 1989. Cílem výzkumné práce je zjistit, za jakým účelem jsou gay a lesbické spolky zakládány, co je jejich obsahem, na jakou skupinu gayů a lesbických žen cílí, jaký vztah mají k většinové společnosti a jaké jsou jejich vize do budoucna.

Annotation

The Bachelor Thesis “Specifics of Gay and Lesbian Associations in Prague” is devoted to gay and lesbian community, with a focus on its organizations and associations. The theoretical part describes the development of the LGBT community in Czechoslovakia and following emancipation of the movement after 1989. The goal of the empirical work is to find out, for what reason the gay and lesbian associations are established, what is their meaning, what target group of gays and lesbians they are aiming at, what relationship they have towards the mainstream society and what their vision for the future is.

Klíčová slova

Gay, lesba, LGBT komunita, spolky, homosexualita, registrované partnerství, aktivismus

Key words

Gay, lesbian, LGBT community, associations, homosexuality, registered partnership, activism

Obsah

Obsah	5
Seznam zkratek	8
ÚVOD	7
<i>ČÁST TEORETICKÁ</i>	9
1. HOMOSEXUALITA	10
1.1 Terminologie	11
2. VÝVOJ GAY A LESBICKÉ KOMUNITY V ČR	15
2.1 Období před rokem 1989	16
2.2 Sexuologický ústav a Svaz LAMBDA	18
3.3 HRHO – Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů	20
3.4 SOHO	23
3.5 Gay iniciativa a Gay a lesbická liga	25
3.6 Organizace leseb	27
3.7 Další podpůrné organizace	29
3. REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ	33
3.1 Fáze vyjednávání	34
4. AIDS	37
5. MÉDIA	39
5.1 Internet	41
<i>ČÁST EMPIRICKÁ</i>	42
1. CÍLE VÝZKUMU	43
2. METODOLOGIE	44
1.1 Charakteristika	44
1.2 Metoda výzkumu	44
1.3 Formulace hypotéz	45
1.4 Způsob vedení výzkumu - sběr dat	45
1.5 Metoda vyhodnocení dat	46
3. ANALÝZA GAY A LESBICKÝCH SPOLKŮ	47
3.1 Gales	47
3.2 Galibi	49
3.3 Charlie	54
3.4 PROUD	57
3.5 Alcedo	61
4. DISKUZE	65
ZÁVĚR	68
Seznam literatury	70

Seznam zkratk

ABAS	Asociace pro boj proti AIDS a za sexuální vzdělávání
ČR	Česká republika
ČSAP	Česká společnost AIDS pomoc
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČVUT	České vysoké učení technické
HRHO	Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů
IGLYO	International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer Youth and Student Organisation
ILGA	International lesbian, gay, bisexuál, trans and intersex Association
MKN – 10	Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů
ODS	Občanská demokratická stran
RVLP	Rada vlády pro lidská práva
SOHO	Sdružení organizací homosexuálních občanů v České republice
SUUK	Studentská unie Univerzity Karlovy

ÚVOD

Problematikou gay/lesbické komunity se zabývám přibližně posledních pět let. Je to oblast, která mně neustále udivuje, překvapuje a hlavně obohacuje. Tento společenský fenomén se velmi úzce pojí s lidskými právy obecně a také s tím, do jaké míry je naše společnost otevřená a respektující odlišnost. Tím prvotním impulzem, proč jsem se o danou problematiku začala zajímat, byly příběhy několika mladých lidí, jejichž rodinná situace byla kvůli jejich odlišné sexuální orientaci velmi komplikovaná. Také na pracovišti, mezi jejich přáteli a na úradech byli „nuceni upravovat realitu“.

Já osobně jsem vyrůstala ve velmi liberální a otevřené rodině a téma sexuálních minorit zde nebylo nikdy tabu. Po vyslechnutí životních osudů lidí, kteří evidentně neměli takovou oporu a zázemí, jsem si kladla otázky, jaké má takový mladý člověk možnosti společenského vyžití, kde hledá partnery, jak se angažuje ve společnosti, s jakými problémy se vzhledem ke své neheterosexuální orientaci potýká. To vše mě dovedlo až k organizacím a spolkům, které jsou vytvořeny právě za tím účelem, aby se mladí gayové, lesby a transsgender lidé mohli stýkat, trávit spolu volný čas nebo v případě aktivistických uskupení pracovat na systémových změnách a informovat veřejnost o problematice LGBT komunity.

Pro svůj výzkum jsem si vybrala hlavní město Prahu a to ze dvou důvodů. V metropoli Praha se koncentruje mnoho menšin a lidí s odlišným životním stylem, a druhým, pragmatičtější důvodem, vysoké procento studentů a tedy potenciálních zájemců o život v komunitě. Za dobu výzkumu jsem se dozvěděla mnoho nejen o LGBT komunitě, ale také o sobě a o svém okolí i majoritní společnosti. Tato zkušenost pro mě byla velmi přínosná a v mnoha směrech inspirující. Setkala jsem se lidmi s odlišnou sexuální orientací, jejichž identita není na rozdíl od jiných menšin, například etnických na první pohled zřejmá.

Představitelé a účastníci spolků, se kterými jsem se setkala, jsou diametrálně odlišné osobnosti, mnohdy je nepojí víc, než jen stejná sexuální orientace. Jejich pohled na komunitu a názory se mohou značně lišit. Vzhledem k zaměření spolků jsem také musela přizpůsobit formu výzkumu. Debatní a volnočasové spolky jsou téměř vždy přístupné široké veřejnosti, ale nebylo samozřejmostí, že by všichni oslovení respondenti byli ochotni mluvit o komunitě a o svých rolích ve spolku. Vzhledem k tomu, že se jedná o specifické téma, na které nebyl v minulosti ještě vypracován konkrétní výzkum, zvolila jsem metodu zúčastněného pozorování s prvky investigativní činnosti a polostrukturovaných rozhovorů. Účastnila jsem se

pravidelných setkání, přednášek, provedla jsem rozhovory, jak s lídry hnutí, tak s „řadovými členy“, sledovala jsem aktivity spolků na webových stránkách, ve veřejném prostoru a zaměřila jsem se také na způsob kooperace mezi spolky a jednotlivými aktivisty. Dále jsem se zajímala o důvody, které vedly k založení spolků, jejich obsahovou náplň, cíle a vize do budoucna, očekávání jednotlivých členů a hodnocení současné situace v České republice z hlediska nabídky činných organizací.

Mnohdy bylo velmi obtížné získat dané informace od samotných aktérů a musela jsem tedy využít další zdroje, převážně dílčí vědecké práce, studie, webové stránky a dále například diskuze na internetových portálech. Programově jsem se této práci věnovala přibližně rok a půl. Mnohé informace, které zde uvádím, přejímám z rozhovorů a zpovědí veřejně činných osob angažujících se v komunitě.

Za osobní přínos počítám také velmi obohacující setkání s lidmi z akademické sféry, kteří se po několik let snaží ve volném čase organizovat akce, které napomáhají nejen komunitě samotné, ale i široké veřejnosti a to především v boření stereotypů a rozvíjení občanských svobod. Diverzita lidí dává nazřít, že všichni nejsme stejní, ale jsme si rovni a neměli bychom tedy dopustit, aby společnost vytvářela občany druhé kategorie jen na základě odlišné sexuální orientace. Během pozorování a díky rozhovorům se členy komunity jsem si uvědomila jednu zásadní věc – život v pestré a různorodé společnosti na nás klade nové nároky, nestačí jen „ty ostatní“ tolerovat, ale měli bychom se naučit je respektovat. Tato poznání jsou nadhodnoty, které jsem měla možnost v rámci tohoto výzkumu získat.

ČÁST TEORETICKÁ

1.HOMOSEXUALITA

Nejčastěji uváděná definice homosexuality v české odborné literatuře zní: „Homosexualitou rozumíme sexuální orientaci na osoby stejného pohlaví. Je to celoživotní, neměnný a nositelem nezapříčený a nezvolený, tedy také nezaviněný stav, jenž je charakterizován tím, že nositel tohoto stavu je pohlavně přitahován a vzrušován osobami stejného pohlaví. ... Nositelem takového stavu je tedy homosexuál, buď homosexuální muž, nebo homosexuální (lesbická) žena (Brzek, Pondělíčková, 1992, s. 19). Homosexuální chování se děje za určitých podmínek (může se objevovat i u zvířat) na rozdíl od toho homosexualita se vyznačuje jednoznačným upřednostněním stejnopohlavní bytosti, a jedná se o variantu, která se vyskytuje jen u lidí. Jak uvádí Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR (Stehlíková a spol., 2007) mluvíme-li o jiné, než heterosexuální orientaci, můžeme využívat označení „homosexuální“ a to v případě, že mluvíme o osobách citově a sexuálně zaměřené na stejné pohlaví. Výraz „homosexuální“ však nezahrnuje osoby, které jsou citově a sexuálně přitahovány jak k pohlaví ženskému, tak pohlaví mužskému (v tomto případě můžeme užít termín bisexuální). Výzkum, který provedl Weiss a Zvěřina v roce 1998, ukázal, že homosexuální zkušenost potvrdilo 6,2% mužů (proti 3,4% z roku 1993) a 4,4% žen (proti 2,6% z roku 1993). K homosexuální orientaci (nebo nevyhraněnosti) se ve výzkumu přihlásilo 2,5% mužů a 3,5% žen (Weiss, Zvěřina, 2001, s. 102). Přestože máme jen malé množství informací, které by dokládaly homosexuální styky v období před naším letopočtem, jsou velmi pravděpodobné domněnky, že v lidské populaci se vždy objevovalo určité procento lidí s jinou než heterosexuální orientací (Brzek, Pondělíčková – Mašlová, 1992). Za „malé množství“, jak uvádí Jiří Fanel (2000), můžeme považovat poznatky o způsobu života v domorodých kmenech a pak také mytologii – i zde se totiž objevují homosexuální vztahy, což naznačuje, že to byl do určité míry odraz reality.

Jak uvádí Janošová (2000) velký zlom v chápání homosexuality v historickém kontextu nastal až při rozsáhlejších antropologických výzkumech v první polovině minulého století. Při výzkumech bylo zjištěno, že etnická společenství přistupují k homosexualitě různým způsobem, tím nejdůležitějším poznatkem však bylo, že se zde homosexualita vyskytovala a lišila se v zásadě jen míra její akceptace. K otázce sexuálních preferencí a nejednoznačnosti identity přistupovala každá historická etapa odlišně, výraznou měrou se na tom vždy podílela náboženská výchova a také státní uspořádání, hlásaná ideologie a morální kodex, kterým se skupina/stát řídil. Stejnopohlavní páry bychom mohli najít ve starověkých kulturách, kde plnily funkci společenskou nebo byly součástí náboženských rituálů, vyjma

těchto případů se na homosexualitu pohlíželo spíše jako na rozmařilost (Janošová, 2000).

V zemích s výrazným náboženským vlivem se homosexualita i v dnešní době považuje za nepřijatelnou, velmi často se trestá vyloučením z církve a v některých islámských zemích je pak doložené homosexuální chování trestáno dokonce smrtí. V současné době se v praxi homosexualita raději přehlíží, protože už samotná debata je považována za nežádoucí. Katolická církev se staví k homosexualitě velmi odmítavě, nauka ji zařazuje mezi sedm smrtelných hříchů (smilstvo) a homosexuální praktiky jsou tedy nepřístupné. Existují ale určité denominace, které jsou liberální a ve svých řadách vítají i homosexuály. Stejně tak tomu je i v případě židovství – to ve své nauce jednoznačně odsuzuje homosexualitu, ale v současné době existují odnože, kde se židé s homosexuální orientací (myšleno ti homosexuálové, kteří se rozhodli nezápasit s variantou se sexuální orientace a žijí například ve stejnopohlavním partnerství) scházejí a víru v úzkém kruhu praktikují.

Míra akceptace homosexuality se výrazně liší v každém státě. Příčiny, které k tomu vedou, jsou různé, ale dovolím si tvrdit, že velmi rozhodujícím prvkem, který ovlivňuje mínění jedince ve společnosti, je informovanost a osobní zkušenost, která pak může napomoci při bourání stereotypů a předsudků. Pokud je totiž heterosexuální jedinec konfrontován se skutečností, že někdo z jeho blízkých je homosexuál, dá se očekávat, že skrze tuto zkušenost bude cesta k respektu odlišné sexuální orientace snadnější. Osobní zkušenost je rozhodujícím faktorem při procesu pochopení a přijetí odlišnosti.

1.1 Terminologie

Pro lepší porozumění textu hned v úvodu vysvětlím základní pojmy a užívanou terminologii, se kterou budeme dále pracovat.

Coming out

Coming out v doslovném překladu znamená „vyjít ven“, „vyjít napovrch“. Tímto termínem se obvykle popisuje období, kdy si jedinec uvědomuje svoji odlišnou sexuální orientaci, probíhá proces přiznání si této skutečnosti a následně je schopen tuto informaci sdělit svým blízkým, přátelům, rodině (Procházka, 2002). Coming out je velmi individuální záležitost, zkušenosti gayů a leseb se v tomto ohledu velmi liší. Někteří jedinci se „vyoutují“ poměrně snadno, jiní mohou mít velké dilema vzhledem k nepochopení a předsudkům ze stran rodiny, zaměstnavatele, atd.

Gay – lesba

Označení gay pochází z angličtiny a v překladu znamená „veselý“, „pestrý“. Užívá se pro označení homosexuála – primárně pro muže, ale v některých případech i pro ženy. Pojem lesba se užívá pro homosexuální ženy. Můžeme se setkat také s označením lesbička, ale jde o označení, které se používá spíše mimo komunitu. Jednou z neutrálních možností je pak použití sousloví „lesbická žena“.

Homofobie

Homofobie označuje nenávistné smýšlení a chování ve vztahu k homosexualitě. Homofobie se dá dále popsat jako netolerantní chování vůči homosexualitě a jejím projevům, které je podmíněno zažitými stereotypy (Procházka, 2002). Homofobie může mít různé formy projevu, jak verbální, fyzické, tak protiústavní. Snad každá lesba a gay ve svém životě zažili situaci, kdy jejich okolí je soudilo a jednalo s nimi rozlišně na základě toho, že jsou jiné sexuální orientace než většina.

Intersexualita

Dle Janošové (2008, s.72): *„Intersexualita a hermafroditismus jsou označení používaná pro jedince, jejichž anatomická struktura není zcela ženská ani mužská. Obvykle se nejednoznačnost týká rozporu vnitřních pohlavních orgánů, případně rozporu vnitřního a vnějšího pohlavního ústrojí.“* Dále autorka uvádí, že četnost výskytu intersexuality je přibližně 1% v populaci (Janošová, 2008).

LGBT(I)

Zkratka LGBT - Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, (Intersex) je užívána pro označení komunity lidí, kteří se cítí být jinak, než heterosexuálně zaměření – řadí se sem jedinci homosexuální, bisexuální, transsexuální a intersexuálové. Zkratka může být použita také ve znění LGB (lesbická, gay, bisexuální), LGBT (lesbická, gay, bisexuální, transsgender), LGBTI (lesbická, gay, bisexuální, transsgender, intersexuální) a v některých případech je připojeno ještě poslední Q, které značí queer, vždy tedy závisí na tom, o jaké minoritě se mluví a koho do ni zahrnujeme (viz níže).

Queer

Anglický termín queer znamená v překladu „podivný“, „zvláštní“ a může být použit

jako podstatné jméno nebo jako přídavné jméno. Užívá se pro označení lidí, jednání, jevů, které je v protikladu k tomu, co je „normální“ nebo co je za „normální“ považováno (Foucault, 2001, s. 14). Queer identitu pak můžeme chápat jako potřebu jedince nebýt chápán a „přiřazován k jednoznačnému genderu (pohlaví) či sexuální orientaci, v současnosti se slovo „queer“ často používá pro označení příslušníků různých sexuálních minorit“ (Stehlíková a spol., 2007, s. 58)

Queer kultura je velmi bohatá a rozmanitá, může se jednat o queer literaturu, divadla, filmy, živé performance. Queer lidé jsou charakterističtí svým nekonformním životním stylem. Česká televize například vysílá pořad, který se věnuje queer tématu a zprostředkovává tak divákům pohled situace ze zahraničí ale i z české scény. (Tento pořad je jak ve většinové společnosti tak v LGBT komunitě vnímán velmi kontroverzně. Samotní gayové, lesby a transgender lidé si často pokládají otázku, jestli tento způsob sebe prezentace komunitě spíše neuškodí.) Queer kultura je pestrou a mnohdy až šokující platformou, kde se představují jak „obyčejní“ lidé, tak umělci se svými představami. Queer svět je bohatým prostředím – dá se charakterizovat slovy nekonvenční, bourající hranice heteronormativního světa.

Sexuální identifikace

Procházka (2002, s. 4) uvádí, že „*sexuální identifikace vyjadřuje vnitřní cítění a sebehodnocení.*“ To podle Procházky (2002) znamená, že se jedinec cítí buď mužem, nebo ženou a také svou sexuální orientaci (heterosexuál, homosexuál). Bisexualita je podle autora častější u žen – tento jev si vysvětluje výraznějším psychosociálním a citovým ovlivněním sexuality proti mužskému biologickému pojetí.

Sexuální orientace

Jak uvádí Ivo Procházka: „*Sexuální orientace je trvalou a neměnnou charakteristikou každého člověka. Vyjadřuje, že při volbě erotického partnera a své citové náklonnosti dáváme někomu přednost, muži nebo ženě.... Většina lidí je orientována heterosexuálně, tedy jsou výlučně eroticky zaměřeni nebo u nich převládá náklonnost k opačnému pohlaví. Homosexuální lidé pak upřednostňují pohlaví stejné. Této své preference si však nemusí být vždy vědomi. Názory odborníků na bisexualitu, kterou rozumíme přibližně rovnoměrné celoživotní zaměření na obě pohlaví, se liší. Nicméně je jistě méně časté než homosexualita.*“ (Procházka, 2002, s. 4).

Transsexualita – inverzivní sexuální identifikace

Porucha pohlavní identity je „*charakterizovaná trvalou identifikací s opačným pohlavím a nespokojeností se svým genderem*“ (Fifková, 2008, s. 169). Transsexuál pociťuje touhu po změně pohlaví, má negativní vztah k vlastnímu genitálu. Jedinec má „požadavek žít jako příslušník anatomicky druhého pohlaví a být za takového uznán“ (Skoblík, 2006, s. 27).

2. VÝVOJ GAY A LESBICKÉ KOMUNITY V ČR

K tomu, abychom pochopili současný stav LGBT komunity u nás, je nutné se podívat na historický vývoj událostí a zohlednit historický kontext. Stejně tak jako ve většině postkomunistických zemí se i u nás problematika menšin jako společenské téma otevřelo až po politickém převratu v roce 1989. Na rozdíl tedy od západních zemí, kde od 60. let 20. století měly velký vliv sociální a revoluční hnutí a především také feministické hnutí, se kterým spolupracovalo a společně se vyvíjelo, se v minulosti u nás objevovala spíše medikalizace homosexuality (Hašková, Křížková, Linková, 2006). V době, kdy se v západních zemích LGBT komunita těšila uznání a v mnohých případech i respektu, v Československu téma sexuálních minorit nepřekračovalo území Sexuologického ústavu. Důležitým mezníkem v někdejším Československu se stala v roce 1961 dekriminlizace homosexuality - což v praxi znamenalo zrušení § 241/1 trestního zákona o trestnosti homosexuálních styků mezi dospělými (Hromada 2002). Novelizací zákona však nedošlo k vyjmutí homosexuality ze seznamu nemocí, to se podařilo až v roce 1992 (MKN-10). K další daleko významnější legislativní změně došlo v roce 2006, kdy se podařilo prosadit zákon o registrovaném partnerství.

Medikalizací se rozumí pojmání sexuality především z medicínského pohledu – a to především z řad sexuologů a psychiatrů (Ciprová, 2009). Tento trend byl zcela jasně rozpoznatelný i v odborné literatuře, která vycházela těsně po revoluci. Zastoupení knih, které se homosexualitou zabývaly z lékařského pohledu, byla drtivá většina. Kateřina Lišková poznamenává: *„Sexuologie má v Československu specifické postavení a vysoký kredit, které mají svůj počátek nejpozději v období první republiky, kdy při 1.lékařské fakultě Univerzity Karlovy vznikl Sexuologický ústav. Ten funguje bez přerušeni dodnes. Komunistická státní moc, která tak sveřepě omezovala a likvidovala disciplíny usilující o porozumění sociálnímu světu, totiž nechala sexuologii existovat a v relativním klidu fungovat. Možná tomu tak bylo proto, že sexuologie je odvětvím medicíny, tedy „tvrdé“ přírodní vědy, která se zdá zkoumat fakta života a jeho reprodukce“*(Lišková, 2012).

Jak uvádí Zdeněk Sloboda (2012, rozhovor), i v současné době u nás setrvává silná sexuologická lobby a jako jeden z příkladů uvádí účast Radima Uzla v pěvecké soutěži jako porotce – podle Slobody tato prezentace poukazuje na to, jak významný mají sexuologové status ve společnosti, přičemž osobnosti z jiného vědeckého oboru by do takovéto soutěže pravděpodobně nebyli ani pozváni. Stejně tak i v dalších médiích měli hlavní slovo

sexuologové, kteří tak ve společnosti vytvářeli medicínský obraz. Sloboda (2012, rozhovor) dále uvádí: „*Lobby sexuologický jako normalizaci homosexuality jako biologický varianty bylo silný a tady tu rétoriku používal i Hromada. Problém je v tom, že v současné době je už nefunkční*“. Důvodem, který podle Slobody stojí za „nefunkčností“ tohoto postoje, je právě rozmanitost a diverzita skupin gayů, pro kterou už v postmoderní době nelze použít obhájení typu „oni se tak narodili, tak je jako tolerujte“.

V současné době je typické nahlížet na sexuální orientaci a identitu skrze sociální konstruktivismus, který pak vysvětluje odlišnou orientaci jako volbu samotného jedince – tedy svobodné rozhodnutí. Dle mého názoru může být tento trend posilován právě „odporem“ k biologii, která tvrdí, že homosexualita (transsexualita) je danost. Na negativním vztahu k medikalizaci by se mohla podílet skutečnost, že homosexualita byla dlouho považována za poruchu (do roku 1993), byla zanesena i v seznamu nemocí a s tím souvisela snaha homosexualitu léčit, provádět výzkumy, které by napomohly jedince homosexuality „zbavit“ atd.)

Jak uvádí Sokolová, jedním z hlavních problémů, který komplikuje rozvíjení LGBT komunity (tento problém je obdobný i v dalších postkomunistických zemích), je latentní a diskurzivní homofobie, která je přítomna ve společnosti (Sokolová, 2006, s. 251)

Autorka text publikovala v roce 2006, kdy ještě na našem území neproběhly akce, které jsou v západních zemích již tradicí – tím jsou myšleny gay pochody, happeningy za rovnost a oslavu gay kultury. Nabízí se otázka, jestli by se v roce 2013, kdy se chystá již třetí Gay Pride Prague, která svým významem každý rok roste, dalo uvažovat o jisté změně v přístupu společnosti.

2.1 Období před rokem 1989

Období před rokem 1989 se dá obecně charakterizovat jako doba společenského útlaku, stagnace a represe, která byla přítomna na všech úrovních společnosti. Komunistický režim kupodivu nepořádal nenávistné kampaně proti homosexualitě, ale lidé s odlišnou sexuální orientací (současně také jedinci s poruchou identity) byli ve společnosti tabuizováni a neměli možnost veřejně vystupovat jako homosexuálové nebo transgender. Totalitní režim neuznával odlišnost ani různorodost a snažil se, aby nic neohrožovalo heteronormativní řád společnosti (Linková, Šmídová, 2012). Doba před rokem 1989 se dá charakterizovat dále také minimální informovaností i v samotné „komunitě“, nedostačující literaturou a nemožností se

seznámit s partnerem vzhledem k absenci podniků, které by poskytovaly bezpečný prostor pro lidi s jinou než heterosexuální orientací. Jistou kuriozitou byly inzeráty v tehdejších denících (Svobodné slovo, Lidová demokracie, Práce), kde se v oddělení „Ostatní“ občas objevila nabídka společné turistiky, která však ve skutečnosti byla míněna jako návrh na seznámení (Kotišová, Vampolová, 2006, s. 267).

Tlak, který byl na osoby s homosexuální orientací vyvíjen, způsobil, že mnoho z nich zvolilo vzhledem ke společenskému klimatu život v heterosexuálním svazku, ve kterém velmi často vychovávali děti. Výše zmíněný jev se vysvětluje diskriminací homosexuálů, ale jsou i odlišné interpretace, které poukazují na to, že někteří gayové a lesby v době uzavírání sňatku si své odlišné sexuální orientace ještě nemuseli být vědomi (Věra Sokolová, 2012). V době, kdy jakékoli vybočení z normality bylo nežádoucí, se pak sňatek považoval za jednoduchou cestu, jak negovat veškerá podezření z odlišnosti. Právě malá informovanost a nedostupnost odborné pomoci mohly působit na některé jedince tak, že si svou nevyhraněnost nebo přitažlivost ke stejnému pohlaví nedovedli správně vysvětlit a rozhodli se tedy potlačit své city a vstoupili do svazku manželského, aby ani sobě, ani svému okolí nezavdali důvod k pochybnostem o jejich heterosexualitě – v dobovém kontextu „normalitě“.

Po roce 1989, kdy se změnila politická garnitura, se výrazně proměnilo i celospolečenské klima. K transformacím došlo také v oblasti lidsko-právní. Pozornost byla věnována také menšinám ve společnosti a jejich problémům, což se také týkalo menšin sexuálních, tedy těch, které se neřadí mezi heterosexuální majoritu. Dle Seidla (2012) a Nedbálkové (2000) se ale i za komunistického režimu dařilo homosexuální subkultuře udržet jistou sociální praxi. Šlo především o anonymní setkávání, ke kterým docházelo v parcích, lázních, sprchách plaveckých bazénů, na vlakových nádražích a veřejných záchodcích. K posledně zmiňovanému místu se v homosexuální komunitě ujal termín „záchodková kultura“. Z vyprávění několika starších účastníků gay spolků šlo o vcelku běžnou praxi (mluvíme zde ale jen o určité výseči gayů, stejně tak jako v současné době nemůžeme tvrdit, že všichni gayové inklinují k navštěvování tematických nočních podniků a gay klubů). V Praze bylo několik míst, která k takovému účelu sloužila a mezi našinci byla dobře známá. Výše zmíněná místa byla využívána především gayi (Nedbálková, 2000), ale i mezi lesbami se některá veřejná místa těšila oblibě – například toalety při pivnici na Špejcharu (Sokolová, 2012). Existovaly ale také bary a kavárny (Evropa na Václavském náměstí, T klub), kde se homosexuální lidé scházeli, ale jak uvádí Seidl (2012), většina z nich byla pod dozorem Veřejné bezpečnosti a nejednalo se tedy o vhodné místo k formálnímu a organizovanému

setkávání. Státní bezpečnost si vedla seznamy homosexuálních osob a ty pak zneužívala například k vydírání (Ciprová, 2009). I z tohoto důvodu lidé s odlišnou sexuální orientací raději využívali výše zmiňované zařízení ve veřejném prostoru, které zaručovalo anonymitu. Nelze se domnívat, že by se lidé s odlišnou sexuální orientací před rokem 1989 nestýkali, ale šlo o setkávání neoficiální a vzhledem k tabuizaci tohoto společenského jevu se nedařilo formovat organizované hnutí. Z důvodů represe, ke které v totalitní době docházelo, homosexuální lidé nemohli oficiálně využívat restaurační zařízení a další podniky a kvůli strachu z odhalení se setkání konala anonymně a primárně za účelem sexuálního uspokojení (Nedbálková, 2000). V Praze se tyto aktivity logicky koncentrovaly, ale nutno podotknout, že i v regionech fungovala praxe scházení se na veřejných místech za účelem sexuálního uspokojení, jak uvádí například Kateřina Nedbálková (2000), která mapovala situaci v Brně.

Homosexuální subkultura dané doby by se ve stručnosti dala charakterizovat jako skrytá, anonymní, neformalizovaná a nehomogenní.

2.2 Sexuologický ústav a Svaz LAMBDA

Jak se shoduje Jiří Fanel (2000) a Jan Siedl (2012), významná postava předrevolučního hnutí u nás byl MUDr. Ivo Procházka, který vedl od roku 1988 psychologickou skupinu pro gaye a lesby. Tato činnost probíhala při Sexuologickém ústavu v Praze a společně s Ivem Procházkou ho vedl sexuolog Antonín Brzek.

Po třech setkáních na Sexuologickém ústavě se skupina přemístila do Liliové ulice – budovy Červeného kříže a v následujícím půlroce se podařilo získat místnost v Geologickém ústavu na Gorkého náměstí. Tato skupina byla přístupná pro všechny, kteří řešili problémy se svojí identitou a jinou než heterosexuální orientací. Skupina se scházela každé dva týdny a jejím programem byly přednášky, hry, výlety – vždy za účasti terapeuta (Hromada, 2002). Účast na pravidelných čtvrtěčných setkáních se pohybovala mezi 30- 40 osobami různého věku a sociálního postavení (Seidl, 2012). Jak vyplývá z rozhovoru s předsedou klubu z roku 2006, tato skupina, která se sdružovala, si postupem času začala říkat LAMBDA a za cíl měla „*smířit homosexuály s jejich jinakostí, naučit je s ní žít a umožnit jim seznámení se stejně orientovanými lidmi*“ (<http://m.klub.lambda.sweb.cz/#o-nas>, 1.6.2013).

Z tohoto uskupení později vzešel nápad na založení celostátní organizace, která by sdružovala gaye a lesby a která by měla za cíl bojovat za rovnoprávné postavení ve společnosti. Dne 5. května 1990 byl na ustavující konferenci založen „Československý svaz

homosexuálních mužů a žen Lambda“ (<http://m.klub.lambda.sweb.cz/#o-nas>, 1.6.2013). Jak uvádí Jiří Fanel (2000), prvním předsedou klubu byl Jan Lány a v zasedacím sále hlavního nádraží se na konferenci sešlo 172 členů a činnost LAMBDY byla rozšířena na území celé republiky (Hromada, 2002). Stalo se tak po spojení čtyř organizačních útvarů, které měly sídlo v Českých Budějovicích, Ostravě, Brně a již zmíněné Praze.

Klub Lambda se scházel každou středu v kavárně Na Chmelnici v Praze a to z důvodů velkého počtu účastníků. Kromě těchto pravidelných setkání Klub Lambda uspořádal ještě během roku 1989 například plavbu po Vltavě, která byla spojena s diskotékou na lodi – tento výlet se dá svým způsobem považovat za první homosexuální happening ve veřejném prostoru (Seidl, 2012). V této souvislosti je zapotřebí zmínit, že v porovnání s dnešní dobou byla taková plavba odvážným počinem, protože veřejnost do té doby nebyla konfrontována s veřejnou prezentací gayů. Nabízí se otázka, jak by společnost reagovala, pokud by se taková akce uskutečnila například na náměstí nebo v parku hlavního města Prahy – loď je do značné míry bezpečným prostorem, který tančící gaye uchránil před případnými útoky a narušením oslavy.

Svaz Lambda se 15. února 1992 transformoval do „občanského sdružení gayů a sympatizujících – MEN KLUB – LAMBDA PRAHA“ (<http://m.klub.lambda.sweb.cz/#o-nas>, 1.6.2013). Klubem prošlo k únoru roku 2006 celkem 132 členů a průměrný věk účastníků setkání se pohybuje v rozmezí 50-60 let (<http://m.klub.lambda.sweb.cz/#o-nas>, 1.6.2013). (Zajímavý se zdá být i přístup socioterapeutického klubu v probíhajícím revolučním čase, jak zmiňuje Jan Seidl (2012), členové výše zmíněného klubu se na rozdíl od Hnutí tolerance neangažovali v revolučních debatách, protože se domnívali, že společnost ještě není dostatečně připravená na otevřenou debatu o budoucnosti homosexuálů).

Ženská sekce hnutí Lambda měla dle slov Jiřího Hromady (2002) nesnadnou pozici. Její předsedkyní byla Marcela Šulcová, které se podařilo situaci stabilizovat a jako svou prioritu si vytyčila prosazování lidských práv sexuální minority, utváření prostoru pro lesbické ženy a napomáhání při hledání identity. L-klub Lambda se dá považovat za první samostatnou lesbickou organizaci, která neměla velké politické ambice, ale její funkce byla spíš ve smyslu poskytování prostoru pro sdružování a seznamování (Kotišová, Vampolová, 2006, s. 267). Na konci roku 1993 se L-klub Lambda rozštěpil na dvě sekce a tím vznikla nová skupina, která nesla název Promluv. Aktivistky, která odtržení organizovaly, jako hlavní důvod uváděly absenci feminismu, který považovaly za nepostradatelnou součást lesbického

hnutí (Seidl, 2012, s. 349). (Spojení feminismu a lesbického hnutí v českém prostoru mělo od počátku komplikovaný vývoj a rozděloval již tak nekompaktní lesbické hnutí).

3.3 HRHO – Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů

Sametová revoluce byla opravdu velmi významným milníkem pro „homosexuální aktivismus“ a jak uvádí Jan Seidl (2012), velmi záhy po začátku revoluce se student Jiří Kříž rozhodl, že je důležité využít politických a sociálních změn ve společnosti a vytvořila se skupina, která se scházela v pražském Karlíně a pojmenovala se „Hnutí tolerance (hnutí na podporu homosexuálů a boje proti AIDS)“. Hnutí tolerance považovalo za primární problém právě neorganizovanost menšiny a také nedostačující právní podporu a nerovné postavení ve společnosti. V této debatní skupině figurovalo také jméno Šimona Formánka. Počátkem devadesátého roku se podařilo v Československé televizi odvysílat krátké pětiminutové výstupy a jedním z aktérů byl právě Šimon Formánek, student filologie, který vyzval všechny lidi stejného založení, aby se dostavili v sobotu 3. února 1990 do hostince U Vrtule v pražských Holešovicích (Fanel, 2000). Tento počín měl kladnou odezvu a v avizovaný den se podle slov Jiřího Hromady (2002) místnost v hostinci U Vrtule k překvapení všech zcela zaplnila. Převážnou část účastníků tvořili gayové. Podle Hromady Šimon Formánek vyzval na setkání v Holešovicích *„umělce, intelektuály, všechny známé i neznámé osobnosti, které měly odvahu vystoupit ze své ulity, aby přišly pomoci vymyslet program, který by razantně změnil klima v tehdejší předpojaté, nepoučené společnosti, která sice pomalu otvírala vrata k demokracii, ale o jejím bytostném významu a možném dosahu ještě neměla ani poněti.“* (Hromada, 2002, s. 7).

Na tomto místě Šimon Formánek předestřel, jaké jsou hlavní vize a požadavky. Jednalo se především o *„ukončení společenské diskriminace, kulturní svébytnost, umožňující vytvořit hlubší kulturu zvláštního prožívání světa a k tomu radikální návrhy jak si ji vytvořit.“* (Hromada, 2002, s. 7). Na závěr setkání se rozhodlo, *„že bude podána žádost o registraci organizace s názvem Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů (HRHO), která bude fungovat jako politická akční platforma k prosazování práv homosexuálů.“* (Seidl, 2012, s. 321)

Jiří Hromada získával postupem času na popularitě a jeho jméno mělo stále větší význam. V červnu 1990 byl organizací HRHO vybrán, aby kandidoval na poslance do Federálního shromáždění. Jako nezávislého kandidáta bez stranické příslušnosti ho na svou kandidátku přijalo Hnutí za občanskou společnost (HOS). HOS se do parlamentu sice

nedostalo, ale Jiří Hromada měl díky kampani prostor a možnost gay-lesbické téma zviditelnit. Hromada v rámci volební kampaně natočil krátký spot, který měl téma medializovat a dostat ho do širšího povědomí veřejnosti (Fanel, 2000; Seidl 2012; Hromada 2002). Jedním z prvních požadavků, které HRHO předeštlé, bylo zrušení zákona, který určoval věkovou hranici pro homosexuální styk na osmnáct let. (To v praxi znamenalo, že i v případě, že dva lidé jednali ve vzájemné shodě, ale jeden z účastníků byl ve věku patnácti až osmnácti let, mohlo se jednat o trestný čin a starší z aktérů pak mohl být trestně stíhán. Na rozdíl od heterosexuální dvojice, pro kterou byla určena hranice patnácti let.) Návrh na změnu se podařilo schválit a dne 1. července 1990 byl § 244 trestního zákona vypuštěn. Novelizace trestního zákona určila věkovou hranici pro heterosexuální a homosexuální intimní styk na patnáct let věku (Seidl, 2012, Hromada 2002). Další snahy HRHO směřovaly k jednání o likvidaci tzv. růžových listů a vyjmutí homosexuality ze seznamu nemocí, která byla označena jako diagnóza č. 302 (Hromada, 2002). Hnutí ve svých počátcích mělo poměrně jasný cíl a tím byly legislativní změny a také vytvoření prostoru pro debatu, který tu po celých čtyřicet let chyběl.

Ve srovnání se současnou situací komunity byl počátek tmelen jasně danými a vytyčenými cíli, na kterých se angažovaná skupina dohodla a kterých chtěla dosáhnout. V následujících letech se názory na směřování hnutí markantně liší, ale raná devadesátá léta jsou charakteristická společným záplem v boji za legislativní a formální změny. Setkání U Vrtule lze považovat za jedno z prvních organizovaných veřejných setkání a nelze si nepovšimnout, že už zde se projevovala tendence, která setrvává až do současnosti a tou je daleko viditelnější angažovanost, průbojnost a schopnost kolektivního fungování gayů v porovnání s lesbami, která ale není tak jednoznačná, jak by se dalo z výše uvedeného předpokládat. Kooperace gay a lesbického hnutí byla od počátku komplikovaná. Jak uvádí Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR (Stehlíková a spol., 2007), gay a lesbické hnutí nemusí jít stejnou cestou a v mnoha ohledech se může také diametrálně lišit jejich pohled na danou problematiku a tím je tedy výrazně zkomplikováno úsilí k prosazení legislativních a společenských změn. Dle Sokolové (2006) hnutí od počátku vykazovalo patriarchální znaky a jako další příčinu vidí autorka absenci feminismu v totalitní době a následně antifeminismus, který se v naší zemi objevil po roce 1989.

Domnívám se, že za výše zmíněné patriarchální znaky můžeme považovat například to, že na setkání U Vrtule bylo většinové zastoupení gayů a ve formujícím se organizačním týmu nebyly lesby zastoupeny. SOHO pod sebou organizovalo na třicet spolků, ale jen tři z

nich byly lesbické a s tím logicky souvisí fakt, že názory lesbických žen neměly takovou rezonanci. Vůdčí osobností se stal Jan Hromada a dle výpovědi členů gay a lesbické komunity s ním měly lesbické ženy problém najít prostor pro dialog. Jak jsme již zmínili výše, není apriori dané, že gayové a lesby budou v boji za svá práva zastávat stejná stanoviska, ale mluvíme o minoritě, pro kterou by bylo daleko výhodnější a v boji za uznání také snadnější, kdyby vykazovala určitou soudržnost. Dle mého názoru lesby cítily jistou převahu ze strany gayů a to jak z důvodů, které jsme uvedli výše, a zároveň gayové měli a do dnešní doby mají daleko silnější tendenci se organizovat, neobávají se vystupovat ve veřejném prostoru a to vše jsou aspekty, které mohly vést k tomu, že hnutí bylo považováno za patriarchální. Na druhou stranu, lesbické prostředí se vyznačuje absencí sebereflexe (Kotišová, Vampolová, 2006), neochoty komunikovat a schopností si jako vyšší princip určit kontinuitu ve směřování hnutí. Tuto domněnku sdílí i Kateřina Nedbálková (2000), která tvrdí, že veřejný prostor je určen především mužům – gayům. Tento trend, zdá se, pokračuje i do současnosti. Miluš Kotišová a Kateřina Vampolová se otázkou leseb ve veřejném prostoru zabývají ve svém článku: České lesby: daleko k hnutí, daleko k feminismu z roku 2006, kde se snaží pochopit fenomén českých leseb a jejich „neviditelnosti“ na české gay-lesbické scéně.

Dalším aspektem je také různá míra ochoty samotných jedinců vstupovat do veřejného prostoru, formalizovat hnutí, angažovat se ve prospěch komunity a využít otevřeného aktivismu k dosažení společných cílů. Z výpovědí respondentů je zřejmé, že samotná komunita má mnoho subkultur a ani samotní účastníci nevnímají „svou“ minoritu jako jeden celek. Jejich slovy je komunita „roztříštěná, velmi nesourodá, podléhající osobním sympatiím a antipatiím“ a často se také objevoval názor, že je „líná“ a „pohodlná“ (ve vztahu k aktivismu a ochotě investovat osobní čas do spolkových činností). Tomuto aspektu se budeme podrobněji věnovat v empirické části, ale je vhodné se o nesourodosti hnutí zmínit již zde, protože tak budeme mít větší šanci pochopit složitost celého procesu emancipace hnutí. Zároveň je komunita charakteristická svou diverzitou, rozmanitostí.

Zajímavou myšlenkou, která vysvětluje jistou diskontinuitu přítomnou v gay a lesbickém hnutí, je absence generace lidí, která by se v současnosti pohybovala někde mezi čtyřiceti až pětáctičtyřiceti lety. Zdeněk Sloboda (2012, rozhovor) k tomu říká: „...tady vlastně po tom Hromadovi, kterému je přes padesát, tak ta generace, ve který jsme my, tak to je mezi třiceti až čtyřiceti let. Tam chybí čtyřicátníci, pětáctičtyřicátníci, takže ti lidé oproti Hromadovi (ta o patnáct let mladší) tady nebyla vychovaná. Nebyla etablovaná v těch strukturách, nepokračovala dál, nebylo jim to předané, nehledali nová témata atd. Takže my vlastně

stavíme na zelený louce, což je dost problematický.“

Za další zajímavý fenomén, který se dá vypožorovat, je osobní zápas, který vedou lidé z akademické sféry s odlišnou sexuální orientací a jsou tedy součástí minority. Vědci a výzkumníci jsou postaveni před rozhodnutí, zda se věnovat vědecké činnosti nebo být aktivisty. Pokud se rozhodnou věnovat se obojímu zároveň, tak se vystavují riziku, že jejich vědecká erudice bude znehodnocena. Jinými slovy někteří lidé z akademické sféry se rozhodnou neintegrovat se do tematických spolků právě z toho důvodu, aby se mohli věnovat své vědecké činnosti a nebyli nařčeni z tendenčnosti.

Zdeněk Sloboda (2012, rozhovor) se domnívá (a tento názor sdílí i další autoři), že komunita v českém prostředí vlastně neexistuje – hnutí se neetablovalo do struktur a jedná se spíše o práci individuálních aktivistů a organizací. Souhlasím s názorem, že v případě vývoje LGBT komunity v Čechách je markantní diskontinuita, samostatná (oddělená) práce organizací a slabá kooperace. Přestože se nestavím negativně proti názoru Slobody a spol., v této práci jsem pro zjednodušení použila termíny *komunita a hnutí*.

3.4 SOHO

Jak uvádí Fanel (2000), kromě ustanovení HRHO v této době vznikla ještě další hnutí – jednou z nich byla komerční organizace Lega (Pardubice). Ve dnech 23. a 24. června 1990 se v Brně setkaly všechny někdejší organizace – těmi byl Svaz Lambda, HRHO – Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů, Lega a Ganymedes. Na této schůzi bylo usneseno, že SOHO – Sdružení organizací homosexuálních občanů bude mít funkci zastřešující a bude pod svou organizaci přijímat všechny organizace, které budou mít zájem o zapojení. HRHO mělo za úkol politicky reprezentovat (být spojnicí pro dialog mezi vládou a hnutím) a Lambda se měla věnovat kulturně-společenským činnostem. Dle Jiřího Hromady (2002) byla do vzniku SOHO komunita roztržštěná, aktivity nebyly koordinované a nefungovala řádná komunikace mezi uskupeními. Výše zmíněné spolky se staly zakládajícími subjekty neziskového občanského sdružení a v následujících letech pod SOHO spadalo bezmála třicet organizací. Ke konci roku 1999 SOHO reprezentovala 28 řádných a 2 mimořádné organizace (Fanel, 2000).

Charakteristika akcí, které vycházely z komunity, měly za cíl především uznání a získání respektu ze strany většinové společnosti a to se ukázalo být daleko složitější než jen změny legislativy a formální akceptace (Seidl, 2012). Tento jev odkazuje na to, jaký je

primární důvod aktivizace komunity a tím boj proti diskriminaci (Sokolová 2006, Hromada 2002). V následujících letech se SOHO věnovalo jak menším, tak větším projektům. Všechny ideje se zrealizovat nepodařilo a důvodem byl jak nedostatek financí, tak i personální neshody mezi členy spolku (Hromada, 2002). Jak uvádí Hromada (2002), v průběhu roku 1991 bylo nutné ustanovit funkční strukturu a SOHO se sešlo čtyřikrát do roka, kde se v Parlamentu SOHO (ustanovený orgán) debatovalo a jednalo o „*strategii prosazování toho nejpodstatnějšího*.“ (Hromada, 2002, s. 23)

Rozdělení funkcí vypadalo následovně: prezident (Jiří Hromada), viceprezident pro Čechy, viceprezident pro Moravu a Slezsko, viceprezident pro Slovensko, viceprezident pro ženy, tajemník a koordinátor pro zahraniční sekce. Všechny funkce byly bez finančního ohodnocení, později byly funkcionářům hrazeny náklady na cestu a další výdaje. Organizace disponovala zpočátku s finančním obnosem jen v řádech několika tisíců. V roce 1992 ekonomickou situaci výrazně zlepšila dotace ministerstva zdravotnictví (Hromada, 2002). Světová organizace ILGA (International Lesbian and Gay Association), která sdružovala organizace z celého světa, nabídla členství i nově formujícím se organizacím u nás. SOHO se stalo členem ILGA, jejíž součástí bylo na 350 aktivit z 55 zemí (Fanel, 2000).

Ve dnech 20. - 21. dubna 1991 se Svazu Lambda podařilo uspořádat konferenci ILGA pro východní země Evropy (Seidl, 2012). SOHO se vedle politického lobbingu věnovalo také organizování akcí, které měly spíše společensko - zábavní charakter, jako například Gay Man – mužská varianta soutěže krásy a sympatie. Atmosféra prvních ročníků byla spíše neformální (Fanel, 2000; Hromada, 2002). Účastníkům i pořadajícím šlo především o to se pobavit a přenést tento typ soutěže ze západních zemí, kde měl dlouholetou tradici do České republiky. Tato a další akce značí jistý nárůst sebevědomí komunity, která se už nebojí objevovat se v médiích, veřejně se hlásit k homosexuální orientaci, atd. Přesto si nelze situaci idealizovat, snahy o emancipaci hnutí byly teprve na začátku a reakce většinové společnosti na akce tohoto typu byly velmi často rozporuplné.

Jak uvádí Jiří Hromada (2002), desetiletá činnost SOHO došla svého naplnění a i samotný fakt, že by bylo nutné nalézt člověka, který by Hromadu nahradil v jeho prezidentské funkci, se ukázal jako obtížný. V roce 2000 se začalo jednat o velkých změnách v SOHO, sdružení a jeho představitelé pochopili, že je čas na transformaci, důvodem byly ohlasy mladší generace na činnost SOHO, jejich kritika a také nutnost se soustředit na podporu navrhovaného zákona o registrovaném partnerství (Seidl, 2012).

3.5 Gay iniciativa a Gay a lesbická liga

SOHO se vzhledem k výše popsané situaci rozhodlo, že organizace přejde pod správu fyzických osob, ty se budou věnovat pokračování bohaté nabídky aktivit (nesla by jiný název, kde by již nefigurovalo slovo homosexualita – v té době používaná jen v medicínské oblasti). Oproti SOHO neměla Gay iniciativa tak pevnou hierarchii a strukturu. Znamenalo to přesunutí pravomocí z centrálního systému do regionálních útvarů. Na tomto základě se 5. ledna 2001 uskutečnila transformace, která měla za následek vznik občanského sdružení Gay iniciativa – jeho předsedou se stal Jiří Hromada a vedle něho stál Ivo Procházka (prevence HIV/AIDS) a Petr Kodl (právní pomoc) (Seidl, 2012; Hromada, 2002). Jiří Hromada (2002) ve svém textu, kde shrnuje desetileté působení SOHO, přeměnu sdružení popisuje jako nový začátek pro nové tisíciletí, které bylo vyžádáno změnou gay-lesbického hnutí v České republice. Během deseti let se situace gayů a leseb výrazně proměnila, transformace tedy byla reakcí na požadavky samotné menšiny. Gay iniciativa se ve své činnosti zaměřila primárně na prosazení zákona o registrovaném partnerství. Pořádala happeningy, vydávala stanoviska, rozhodla se pro umístění billboardů, jejímž prostřednictvím chtěla registrované partnerství přiblížit většinové společnosti (Seidl, 2012). V roce 2003 vzniká další, tentokrát čistě neformální sdružení G-Liga, která se začala politicky angažovat ve věci registrovaného partnerství, později nesla název Gay a lesbická liga a po organizační stránce se formovala jako občanské sdružení (od 4. dubna 2004) (<http://www.glpartnerstvi.cz/gll/>, 1.6.2013). V souvislosti se snahou propagovat zájmy gay a lesbické komunity se aktivisté stále častěji objevovali v médiích, rozhledech, televizních pořadech. Dle mého názoru byla prezentace této minority díky tématu registrovaného partnerství na svém vrcholu.

Jak uvádí Jan Seidl (2012), rozdíl v činnosti a zájmech Gay iniciativy a Gay a lesbické ligy se odehrával zejména ve způsobu formálním – Gay iniciativa navazovala na SOHO, byla politicky zaměřená a snažila se o srozumitelnost svých požadavků pro co nejširší většinu. Členové a členky Gay a lesbické ligy byli ovlivněni prostředím, ze kterého vycházeli, což bylo akademické prostředí s důrazem na humanitní vědy a jejich texty byly tedy touto profilací ovlivněny.

Od transformace SOHO na Gay iniciativu se z vně komunity stále častěji ozýval názor, že Jiří Hromada, ač již nebyl prezidentem SOHO, tedy ústřední gay-lesbickou organizací, se nadměru často vyjadřuje k dění v komunitě, aniž by mu k tomu příslušela oficiální role. Tento názor jsem vyslechla od několika respondentů, kteří sice nepopírali důležitost postavy Jiří Hromady a jeho činů ve prospěch komunity, ale z jejich pohledu již

svou roli sehrál a s jeho prohlášeními a výroky v médiích nesouhlasila velká část komunity. Tuto tezi uvádí i Jan Seidl (2012) a uvádí zde také pohled Jiřího Hromady a jeho zastánců, kteří tvrdili, že jeho pozice je dána především desetiletým působením v SOHO a také tím, že média se v případě dotazů na sexuální minoritu u nás obracela na již bývalého prezidenta SOHO, jakožto osobu v problematice nejpopovolanější. Dle respondentů z výzkumu to byly právě lesby a také mladí gayové, kdo se ohrazoval proti upřednostňování osoby Jiřího Hromady ze stran medií (Seidl, 2012). Vládní činitelé a lidé působící v médiích však Jiřího Hromadu považovali za čelního představitele reprezentujícího gay a lesbickou komunitu u nás a tento trend jen pomalu slábne. Zdeněk Sloboda (2012, rozhovor) k tomu říká: „... když novináři chtějí nějakou informaci, tak furt volaj tomu Hromadovi. Ten před pěti lety řekl, že jde do gay důchodu. V 2010 složil i ten mandát i v tom výboru pro sexuální menšiny. Pak tedy kandidoval za Zelený jako jediný otevřený, potenciální gay senátor a pak gay poslanec. (...) On mi řekl, že on se prostě nevyjadřuje oficiálně za gay/lesbickou komunitu, ale oni (Televize Prima) chtěli, aby se vyjádřil sám za sebe. Nicméně oni ho onálepkovali jako prezidenta všech gay a leseb u nás, což on prostě není a to si myslím, že on není už od roku 2003. V zásadě kdy vznikla GL liga, protože ta vznikla tak trochu jako truc platforma jemu, protože s ním jako moc lidí nechtělo, třeba jako lesbický ženy nevěděly, jak s ním začít, protože on je prostě ten muž z tý starý gardy. Pro něj je feminismus nadávka.“

Dle mého názoru jde v tomto případě zároveň i o generační spor Jiří Hromada stál u počátku hnutí, které nemělo obdoby, bylo nutné měnit věci systémově, společnost byla zakonzervována a jeho způsob smýšlení je tedy odlišný od uvažování mladých gayů, kteří se narodili a dospívali ve svobodném státě. Je pochopitelné, že mladá generace bude preferovat reprezentaci komunity odpovídající dnešní době, dnešnímu jazyku a tendencím ve společnosti. Dovolila bych si tvrdit, že vzdor, který je vůči Hromadovi chován, je do jisté míry projev nevděčnosti a nepatřičného distancu. Jiří Hromada dle všeho neměl velkou snahu o spolupráci s lesbami, ale zároveň byla jeho pozice značně nevýhodná – on jako vůdčí osoba formujícího se hnutí se svými postoji nemohl zavděčit všem, které „zastupoval“, ale nelze popřít, že právě díky jeho osobnímu nasazení (ano, mnohdy i kontroverznímu postoji vůči ostatním minoritám) se dosáhlo prosazení zákona o registrovaném partnerství.

Zdeněk Sloboda (2012, rozhovor) se k osobě Jiřího Hromady vyjádřil takto: „Jiří Hromada toho udělal hodně, je to vítězství, ale z našeho pohledu těch dvacet let potom právě on měl v určitou chvíli odejít, mělo se to obrodit a mělo to zajistit nějakou kontinuitu a diverzitu témat. Ale co se píše u tý Věry Sokolový, tak že ten mediální a veřejnej diskurz

produkovanej tou Gay Iniciativou a tím Sohem predtím viceméně umlčoval nebo zneviditeľňoval všetky ty menšiny v tý menšine.“ Jiří Hromada je mnohými chápán jako lídr, který nebyl ochoten navázat hlubší spolupráci například s lesbami. Dle Zdeňka Slobody (2012, rozhovor) jedním z důvodů rozpadu SOHO byl právě odchod lesbických organizací, které s Jiřím Hromadou už dále nechtěly spolupracovat.

3.6 Organizace leseb

Z výpovědí lesbických žen a z literatury je zřejmé, že na počátku formujícího se homosexuálního hnutí byly lesby i gayové součástí jedné aktivistické skupiny, která bojovala za společné cíle. Postupem času se však ukázalo, že všechny lesby nesdílí podobnou potřebu se sdružovat a bojovat společně s gayi a markantním znakem byla právě neúčast lesbických žen na akcích. Tento jev popsal už v roce 1991 předseda slovenského gay a lesbického hnutí Ganymedes Marián Vojtek: *„Se ženami je to poněkud komplikovanější. Jsou často uzavřenější a necítí patrně potřebu organizovat se v takové míře jako my muži.*“ (Kříž, 1991)

Seidl (2012, s. 347) v tomto kontextu zmiňuje jméno Marcely Šulcové, která působila jako viceprezidentka SOHO od roku 1993 do roku 1998. Marcele Šulcové se podařilo v této roli působit jako spojnice mezi lesbami a gayi, pokud se jejich názor na danou problematiku neshodoval a měla odvahu ke kritice jak lesbického prostředí, tak jednání gayů. Jak jsem již zmiňovala, v západních zemích bylo běžné, že se homosexuální hnutí snoubilo s feministickým snažením. Jak ale uvádí Sokolová (2006) samotná odlišná sexuální orientace není dostatečným pojátkem, které by podmínilo tmelení komunity a společné snahy.

Zdá se být překvapující, jak výrazně ovlivnily osobní sympatie a schopnost se dohodnout vývoj homosexuálního hnutí v České republice. Na druhou stranu tento jev není ojedinělý, komunity obecně fungují na základě osobních vazeb a ochotě spolupracovat a také principu určení si společného cíle, který se ale může u konkrétních členů lišit. I gayové ve „vůdčích“ pozicích pražských organizací si uvědomují, jak výrazně je hnutí ovlivňováno právě schopností se shodnout na nějakém konsenzu, ochotě spolupracovat a mnohdy potlačit vlastní ambice a rozhodovat v principu obecného prospěchu.

Po rozštěpení L-klubu Lambda v roce 1993 se na čas veřejně angažovala lesbicko-feministická skupina Promluv. Jan Seidl k tomu říká: *„Lesbický komunitní život v podobě, jakou mu vtiskly aktivistky Promluvu, byl v devadesátých letech výrazně propojen s literární a obecně uměleckou tvorbou“* (Seidl, 2012, s. 352-353). Za zmínku stojí i další akce Promluvu,

organizoval víkendové pobyty pro lesbické matky a jejich děti, pořádal přednášky (tématem jedné z nich bylo lesbické mateřství a legislativní opora pro umělé oplodnění). Dalším úspěchem bylo zřízení informačního minicentra, kde byla také knihovna a byla zde možnost pořádat akce pro lesbickou komunitu. Po nějakém čase však prostor už nebyl zcela dostačující a tak se rozhodlo o výběru nového místa, které by bylo prostornější – nesl jméno Nora, ale vzhledem k nedostatku financí se nestihlo prostor zrekonstruovat a ještě před dokončením projektu, se v roce 1998 Promluv blížil ke konci své existence (Seidl, 2012).

Dvě ženy, které zmiňuje Jan Seidl – Marcela Šulcová a Věra Vampolová měly snahu (v textech publikovaných v Promluvu) přimět k aktivitě také lesbické ženy mimo metropoli (Seidl, 2012). Tato aktivita byla zcela jistě velmi důležitá, při snaze o aktivizaci menšiny je nutné se zaměřit i na menší města, kde mají lidé s odlišnou sexuální orientací obecně těžší pozici, ale právě proto je důležité povzbuzovat sebevědomí komunity i mimo velká města. Bylo by naivní se domnívat, že situace mimo velká města půjde měnit obdobně jako v metropolích, hraje zde roli mnoho aspektů a nesmíme opominout fakt, že všichni homosexuálové nemají potřebu se sdružovat v tematických spolcích, ale pro upevnění postavení LGBT jedinců ve společnosti je to dle mého názoru nutný postup. Během rozhovorů, které jsem prováděla, se často objevovalo přání, aby se aktivity LGBT komunity rozšířily i mimo Prahu, je logické, že hlavní město nabízí daleko větší možnosti a to z mnoha důvodů. Zakládání nových „poboček/buněk“ má ale v procesu upevnění pozice LGBT komunity významné postavení – gayové a lesby, kteří by se rádi sdružovali, sdíleli životní zkušenosti, které jsou odlišné od většinové společnosti a přesto tak stejné, by měli mít možnost tak činit. Lze se domnívat, že situace na venkově bude pro všechny jedince s odlišným životním stylem obtížnější (nemusí se jednat jen o odlišnou sexuální orientaci, ale také barvu pleti, náboženské vyznání,...), přijetí bude možná trvat déle a není nezbytně nutné, aby v každé obci bylo založeno komunitní centrum, ale bylo by užitečné, pokud by rozprostření těchto organizací bylo rovnoměrné (třeba na úrovni krajských měst), aby například lesbické matky, gay otcové, mladí lidé s homosexuální orientací měli možnost se setkat, pořádat společné výlety. V době porevoluční se zdál být „pragocentrismus“ poměrně logický a pochopitelný, ale s následujícími lety komunita cítila, že by bylo vhodné, aby komunitní nebo aktivistické snahy byly v jistém poměru k ostatním regionům.

Významným počinem bylo založení Gender studies, sídlící v Praze (Seidl, 2012). Gender studies je neziskovou organizací, která byla založena v roce 1991 „v bytě socioložky Jiřiny Šiklové jako odborná knihovna, tak zvané Curriculum centrum a kontaktní středisko

českých ženských organizací“ (<http://www.genderstudies.cz/gender-studies/historie.shtml?x=237046>, 1.6.2013). Na webových stránkách Gender studies je dále uvedeno, že knihovna lesbických organizací přešla pod správu obecně prospěšné společnosti GS. GS je institucí, která se zaměřuje nejen na publikaci, přednášky, vzdělávání, ale také je platformou pro ženské aktivity, které zde nacházely prostor i finance pro realizaci (<http://www.genderstudies.cz/gender-studies/historie.shtml?x=237046>, 1.6.2013).

Spolkové aktivity lesbických žen byly sporadické, ale za zmínku jistě stojí jarní festival Apriles. První ročník se podařilo zorganizovat v roce 1995 a v průběhu své existence nesl několik názvů (Seidl, 2012). Apriles se během prvních let propracoval k velmi zajímavé nabídce a jeden z ročníků proběhl na půdě Goethe Institutu v Praze, kde nabídl širokou škálu přednášek a seminářů (Hromada, 2002).

3.7 Další podpůrné organizace

Tato práce nemá ambice pokrýt a zmapovat veškeré spolky a organizace, které v České republice fungují, ale za důležité považují zmínit STUD, LOGOS a Prague Pride, které svou činností přispívají k pestrému společenskému a kulturnímu životu LGBT komunity.

3.7.1 STUD

Brněnský STUD, který vznikl v roce 1996 a od té doby funguje jako občanské sdružení, se zaměřuje na činnosti ve prospěch LGBT komunity a snaží se lobbovat za uznání práv menšiny. V rámci této organizace se pořádají akce typu oslavy k Mezinárodnímu dni proti homofobii, který připadá na 14. května. LGBT Queer Ball (v roce 2013 se bude konat první ročník), současně se ve Studividle hrají hry s LGBT tematikou. Zároveň byl také jedním z pořadatelů Queer Parade Brno v roce 2008. Jedním z nejvýznamnějších počínů STUDu je pořádání Mezipater, filmového festivalu, který se profiluje jako queer festival a jeho oblíbenost a počet návštěvníků každým rokem stoupá. Svým zaměřením je v České republice ojedinělý. Zároveň se angažuje v projektech typu „Rozmanitost proti šikaně“, na kterém spolupracuje s Poradnou pro občanství a Gender studies, „Gay teens“, který má za cíl napomoci při sebepřijetí mladých gayů a dále se také zasazuje o distribuci literatury a předmětů s queer tematikou v rámci Queer shopu. Brněnský STUD od roku 1997 pracuje na archivu s knihovnou, audio i vizuálními záznamy s LGBT tematikou (<http://www.stud.cz/onas/>, 1.6.2013).

3.7.2 LOGOS

Logos je nejdéle fungujícím LGBT spolkem v České republice. U jeho založení stála Dagmar Křížková, psychoterapeutka (dříve řádová sestra), která měla v úmyslu založit skupinu, kde by se poskytovala pastorece pro homosexuální jedince. Křížková se vydala do zahraničí, aby získala zkušenosti a srovnání, jak taková centra fungují v západních zemích.

Během těchto cest se utvrdila v tom, že jediné možné východisko je vytvořit skupinu, kde by byla možná pastorece homosexuálních osob bez důrazu na odříkání sexu a soužití ve stejnopohlavním partnerství, ale spíše cestou sebezpřijetí své odlišnosti. Důležitou roli hrál při zakládání Logosu farář Českobratrské církve evangelické Jiří Petr Štorek. Logos pro svá setkání a pořádání akcí po celá léta využívá prostorů při kostele U Jákovova žebříku na Praze 8, v Kobylisích. Prvních setkání se účastnilo zhruba patnáct lidí, ale postupně se účast rozrostla na čtyřicet až šedesát osob (v 90. letech). Logos v roce 1993 začal vydávat časopis, jehož obsahem byly texty, které reflektovaly homosexualitu a víru, dále recenze a rozhovory. Logos také přispíval do SOHO revue. Logos pořádá pravidelná setkání každou první neděli v měsíci a lze ho charakterizovat jako ekumenické křesťanské společenství. Sdružení si klade za cíl pomoci při integraci homosexuálních osob do církve, podporu pro zodpovědný život věřících, nebo lidí, kteří svou víru teprve hledají (<http://www.logoscr.cz/o-nas/historie/logos-1992-az-2012-standa-kostiha-a-m-kasimir>, 1.6.2013).

Věřící homosexuálové mají o poznání těžší pozici než lidé, kteří nejsou zatíženi křesťanstvím, židovstvím. Rozhodnutí, zda žít v homosexuálním partnerství nebo si tuto touhu odepřít, to je dilema, před které je postaven téměř každý věřící homosexuál. Společenství, které Logos tvoří má právě toto dilema ulehčit a poukázat na to, že je možné zkombinovat partnerství a život ve víře.

Účastníci Logosu se za léta fungování spolku výrazně proměnili stejně tak, jako se mění samotná společnost. Logos se snaží vytvářet prostor pro dialog mezi homosexualitou a vírou (především církvemi, které se oficiálně staví proti soužití v homosexuálních svazcích). Logos patřil pod sdružení SOHO, jeho aktivity se rozrostly i mimo Prahu, pobočky byly založeny v Brně, Havířově, Mostě a Ostravě. „*Pojmenování Logos mělo evokovat boží slovo, dále slovo jako terapie, léčby slovem, a v názvu byl rovněž skryt kryptogram LG (lesba/gay)*“ (<http://www.logoscr.cz/o-nas/historie/logos-1992-az-2012-standa-kostiha-a-m-kasimir>, 1.5.2013).

3.7.3 Prague Pride

Prague Pride sice není spolkem jako výše popisované, ale považuji za důležité se alespoň krátce u tohoto občanského sdružení pozastavit. Prague Pride je totiž organizace, která se inspirovala v zahraničí – tzv. pochody hrdosti mají v západních zemích dlouholetou tradici a jsou oslavou rozmanitosti LGBT komunity, její diverzity a zároveň možností, jak se LGBT komunita může představit majoritě a nabídnout jí i jiný pohled. Prague Pride se tento rok uskuteční již potřetí a každým rokem je program a nabídka činností, které probíhají celý týden bohatší a je zde vidět snaha o zapojení co největšího počtu návštěvníků z řad většinové společnosti. Dle organizátorů, by mělo být město v den průvodu místem tolerance, radosti a oslavy pestrosti. Celotýdenní program má za cíl nastínit společnosti i problematiku LGBT subkultur, jako tomu bylo i v minulém roce, kde výstavy, debaty a workshopy byly věnovány např. zdravotně postiženým homosexuálům, Romům s odlišnou sexuální orientací. Prague Pride by chtěla dopomoci k tomu, aby společnost chápala LGBT minoritu jako přínos právě pro svou rozmanitost. Literárně řečeno, LGBT komunita může být chápána jako koření společnosti a tak se jí toto občanské sdružení snaží i prezentovat. Tím ústředním, čím se Prague Pride zabývá a cítí jako nutný postup na cestě ke změně, je ovlivňování veřejného mínění. Média a veřejnost mají často zkreslený pohled na minoritu, někdy si ani nejsou vědomi stereotypů, kterých se jak v myšlení, tak v činech dopouštějí. Boření těchto předpokladů, se tedy zdá být nutným krokem ke zlepšení atmosféry ve společnosti (<http://www.praguepride.com>, 1.5.2013).

Zde bych si dovolila poznámku k výše zmiňovanému, tedy ke stereotypům, kterých se dopouštíme jak v rovině intelektuální, tak v rovině jednání (a to jak vědomě či neúmyslně). Při setkáních, která jsem absolvovala, jsem vyzpozovala, že i ze strany minority se mohou objevit předpoklady o většinové společnosti. Velmi markantní podoby těchto předpokladů jsem si všimla při setkání s transsexuální ženou. Při rozhovoru s tímto člověkem jsem si uvědomila, kolik nedorozumění a následných problémů vzniká právě z toho důvodu, že většinová společnost nerozumí například terminologii, která se v této minoritě (společenské oblasti) užívá a velmi snadno se dostanete do verbálního „konfliktu“, protože slovní výbava není odborného charakteru, jevy jsem pojmenovávala laicky a pro transsexuálního člověka tento projev byl chápán jako útok. Rozumím, že schopnost pojmenovat je důležitá součástí k pochopení problému, ale zároveň, alespoň dle mého názoru, se v některých případech lidé z LGBT minority staví apriori do útočné pozice. V tomto případě bych si dovolila tvrdit, že by byla na místě i větší tolerance ze strany LGBT komunity. Terminologie této subkultury je

velmi bohatá a pro nepřímé účastníky je tedy těžké se v ní dobře orientovat. Na druhé straně je nutné podotknout, že pro transsexuální osoby je téma jejich identity velmi citlivou oblastí a jeho správné uchopení je tedy pro ně velmi podstatné.)

3. REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ

Gayové a lesby pociťovali silnou diskriminaci právě na základě odepření práva na instituci obdobné manželství – registrované partnerství jim mělo umožnit, aby měli stejná práva a povinnosti jako heterosexuální páry, které se rozhodnou pro sňatek. Mnoho gayů a lesbických žen chápalo negativní reakce jako tendenci společnosti se na sexuální minority dívat jako na občany „druhé kategorie“. Argumenty, které bylo slyšet z vně komunity, poukazyvaly na to, že přijetí zákona heterosexuály nebude v žádném směru ovlivňovat, na jejich sňatky to nebude mít žádný vliv, ale homosexuálním párům tato legislativní úprava přinese možnost, jak oficiálně stvrdit svá partnerství a získat i právní oporu pokud jde o společný majetek, informace o zdravotním stavu partnera, atd. Připravovaný zákon o registrovaném partnerství však neměl ambice pozměnit legislativu v otázce adopce dětí. Gay-lesbická komunita vycházela z toho, že zákon umožňující sňatky stejnopohlavním párům je pro společnost do jisté míry kontroverzní a neodvažovaly se atmosféru ve společnosti rozvířovat ještě zákonem o adopci dětí. Přijetí zákona, který by umožnil a zrovnoprávnil sňatky homosexuálních lidí, byl tedy v období mezi lety 1995 – 2006 jedním z hlavních cílů aktivismu.

Jak se uvádí na stránkách ministerstva vnitra „registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným zákonem č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 239/2008 Sb.“ (<http://www.mvcr.cz/clanek/registrovane-partnerstvi.aspx>, 1.6.2013).

Podmínkou, kterou musí žadatelé o registrované partnerství splnit je, že alespoň jedna osoba musí být státním občanem České republiky. Zároveň je přesně vymezeno, kdo do partnerství vstoupit nemůže: osoba mladší osmnácti let, osoba nezpůsobilá k právním úkonům a dříve uzavřené manželství nebo trvající partnerství, které bylo uzavřeno v zahraničí (<http://www.mvcr.cz/clanek/registrovane-partnerstvi.aspx>, 1.6.2013). Uzákonění registrovaného partnerství tedy ukládá gayům a lesbám tyto práva a povinnosti (jen vybrané): „*dědictví v první dědické skupině, informace o zdravotním stavu partnerky/partnera, možnost pokračovat v živnosti po úmrtí podnikatele, přechod nájmu bytu po smrti partnerky/partnera, zastupování v běžných záležitostech, vyživovací povinnost*“ (<http://www.glpartnerstvi.cz/strucne/srovnani-prav-a-povinnosti-manzelu-a-registrovanых-partneru.html>, 1.6.2013). Pro názorný příklad, jak se po legislativní stránce liší manželství a registrované partnerství GL liga uvádí: manželství ukládá/umožňuje 87 povinností a práv, které k sobě partneři mají. V

případě registrovaného partnerství je tomu jen 37
(<http://www.glpartnerstvi.cz/strucne/srovnani-prav-a-povinnosti-manzelu-a-registrovanych-partneru.html>, 1.6.2013).

3.1 Fáze vyjednávání

Uzákonění registrovaného partnerství trvalo bezmála deset let a svou roli zde jistě sehrály politické zákulisní hry (domnívám se, že někteří politici využili této problematiky k získání pozornosti), osobní vazby a kontakty, lobbying aktivistů u konkrétních politiků a také společenská poptávka. (Konzervativní strany jsou obecně svým založením spíše normativní a návrh zákona tedy po dlouhá léta zamítaly. Gay hnutí mělo vždy blíže k levicovým stranám. V českém politickém kontextu se jako první otevřený gay kandidát objevil Jiří Hromada za stranu Zelených v roce 2006.) V boji za uzákonění registrovaného partnerství svou roli bezpochyby sehrály politické zákulisní hry, osobní sympatie. V roce 1993 SOHO vypracovala a předložilo první možnou právní podobu registrovaného partnerství a sdružení vyzvalo společnost k veřejné diskuzi, která by mohla napomoci při dalších úpravách připravovaného zákona (Hromada, 2002). SOHO se inspirovalo Dánskem, kde byly homosexuální svazky již uzákoněny (Seidl, 2012). Zákon o registrovaném partnerství by byl součástí zákona o rodině a občanského zákoníku. V době, kdy probíhala diskuze o legislativní úpravě, se několik homosexuálních párů rozhodlo pro symbolický akt „manželství“, který „uzavřely“ za účasti svých blízkých a přátel. SOHO od roku 1993 vydávala tzv. registrační list, který měl být jakousi substitucí za ještě neschválený zákon o registrovaném partnerství (Seidl, 2012). Jak vyplývá z Hromadova článku (1993), předpokládané uzákonění registrovaného partnerství mělo proběhnout ještě v roce 1993. SOHO zaslalo návrh vládě na počátku roku 1995, ale ta na svém zasedání 8. listopadu téhož roku návrh zamítla (Seidl, 2012). Pro SOHO bylo rozhodnutí vlády velkým zklamáním, ale svých cílů se nevzdala a ve svém prohlášení, které vydalo následující den, oznámilo, že tento institut se bude snažit prosadit s novou vládou. Jiří Hromada se svým týmem se snažili o potřebě uzákonění nového institutu přesvědčovat nejen politiky, ale také osobnosti veřejně známé - herce, zpěváky, moderátory (Seidl, 2012; Hromada, 2002).

O jistou změnu ve společnosti se také postarali veřejně známé osobnosti, které v médiích hovořili o své homosexuální orientaci, mezi těmi prvními, kdo tak učinil, byl Pavel Vítek a Janis Sidovský, Jan Musil, Václav Fišer. Lidé ze showbyznysu a politiky pochopili, že veřejný coming out nemusí nutně poškodit jejich jméno a naopak může mnoha lidem

pomoci při vlastním procesu sebeuvědomění si odlišné sexuální orientace (Seidl, 2012). V tomto případě se dá mluvit o projevu solidarity, protože veřejně známé osobnosti mají na veřejné mínění dozajista větší vliv, než řadový občan a tak tyto coming outy byly komunitou vnímané velmi pozitivně. I v dnešní době je coming out veřejně známé osobnosti věcí, na kterou společnost nějakým způsobem reaguje, ale dle mého názoru jsou reakce ve srovnání s lety minulými odlišné. Osoba, která veřejně deklaruje svou homosexuální orientaci, se nemusí obávat tak silných homofobních útoků, které byly běžné v dřívějších dobách. Jak uvádí Jan Seidl (2012), důvod některých coming outů byl hlavně zpočátku motivován obavou ze spekulací a zneužití domněnek o homosexualitě ze strany bulváru. Lidé si byli vědomi, že pokud sami neprovedou coming out, média a bulvár bude o jejich homosexualitě spekulovat a to by mohlo poškodit nejen je, ale také jejich blízké – nejčastěji rodinu nebo také pracovní život.

Dne 9. prosince 1998 vznikla Rada vlády pro lidská práva (dále jen RVLP), poradní orgán vlády České republiky pro otázky ochrany lidských práv a základních svobod (<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/rlp-uvod-17537/>, 1.6.2013). Tento orgán byl složen ze zástupců státních orgánů, ale i občanské a odborné veřejnosti. Jedním z členů rady byl i Jiří Hromada (Seidl, 2012).

V roce 1999 došlo k dalšímu zamítnutí poslaneckého návrhu a to rozhodlo o tom, že gay a lesbická lobby se rozhodla pozměnit strategii - „*místo další poslanecké iniciativy začala vyjednávat zpracování vládního návrhu zákona*“ (Seidl, 2012, s. 401). Vláda tedy převzala iniciativu, což naplnilo gay aktivisty značným optimismem (Seidl, 2012).

V roce 2001 Poslanecká sněmovna dvakrát zamítla návrh zákona o registrovaném partnerství, ale například tehdejší prezident Václav Havel vyjádřil svou podporu (Seidl, 2012). Další fází v prosazování zákona o registrovaném partnerství je rok 2005, kdy sněmovna v únoru téhož roku návrh zamítla, ale již v dubnu byl s malými úpravami předložen sněmovně znovu. V té době byl premiérem Jiří Paroubek, který potvrdil podporu zákona a přislíbil, že i členové strany ČSSD přesvědčí o prospěchu uzákonění tohoto návrhu. V té době se Gay iniciativa a Gay a lesbická liga snažila o co největší prezentaci v médiích, pořádala kulturní akce. Zákon byl schválen 16. prosince 2005 a to z velké části díky Jiřímu Paroubkovi, který přesvědčil členy strany, aby nehlasovali proti, ale aby před hlasováním opustili sněmovní sál. Po sněmovně měl následovat Senát a pak prezident republiky, Senátem zákon prošel 26. ledna 2006 a pak příslušela doba 15 dní prezidentu republiky, který mohl

zákon vetovat (vrácení zákona Senátu). Tehdejší prezident Václav Klaus byl znám svým odmítavým postojem k zákonu a tak bylo možné jen spekulovat, jak s předloženým zákonem naloží. Václav Klaus 16. února 2006 zákon vetoval, takže byl dle ústavy vrácen do Senátu. Po vrácení zákona do Senátu se gay aktivisté snažili přesvědčovat a lobbovat u politiků, aby získali jejich podporu. Rozhodujícím dnem se stal 15. březen 2006, kdy se v odpoledních hodinách dostalo na řadu projednávání zákona umožňujícího homosexuálům uzavřít partnerství. Hlasování mělo dramatický průběh - až třetí hlasování bylo bez technických závad s výsledkem 101 hlasů pro schválení zákona (Jan Seidl, 2012).

Gay a lesbická komunita tak mohla uzavřít jednu dlouhou kapitolu. Zákon byl v procesu schvalování od roku 1997. Poslanecké sněmovně bylo předloženo pět návrhů k projednání a dovršením tohoto mnohaletého boje se stal 15. březen 2006. Zajímavým faktem, který dokládá důležitost/specifičnost projednávání tohoto zákona je přerušení obvyklého programu České televize a spuštění přímého přenosu z Poslanecké sněmovny (Seidl, 2012, s. 427). Ještě toho dne se oslavovalo, pražské gay kluby byly zaplněny. Pro aktivisty (zejména Jiřího Hromadu a jeho tým) to byl den, kdy se jim podařilo dosáhnout cíle, který si po revoluci vytyčili, a zároveň s tímto vítězstvím se nastiňoval konec jedné éry. Náplní SOHO a následně Gay iniciativy a Gay a lesbické ligy bylo prosazení zákona o registrovaném partnerství – což bylo splněno a jejich činnost tedy do budoucna neměla tak zřejmý smysl.

4. AIDS

Součástí vývoje LGBT hnutí byl od počátku boj se zákeřnou nemocí AIDS, která byla vyhlášena celosvětovou epidemií 5. června 1981. HIV je virus, který snižuje obranyschopnosti jedince a v následujících letech se může rozvinout v onemocnění AIDS – Syndrom získaného imunodeficitu. AIDS je posledním stádiem infekce způsobené virem HIV. Vědci se shodují na původu nemoci a tím je určen Kameron v centrální Africe (http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_HIV/AIDS , 1.6.2013).

Jak uvádí Brzek a Pondělíčková – Mašlová před rokem 1989 byla gay scéna velmi často spojována s nemocí AIDS a mnohdy se právě homosexuálně orientovaným lidem přičítala vina za rozšíření nemoci ve společnosti a to vzhledem k jejich tendenci k rizikovým sexuálním praktikám. Homosexuálové spadali pod rizikovou skupinu (společně s toxikomany, prostitutkami a hemofiliky), ale homosexualita samotná s AIDS přímo nesouvisí. Důvodem, který byl v argumentaci proti homosexuálům používán, byla především jejich promiskuita, která byla příznačná pro určité homosexuální jedince (Brzek, Pondělíčková – Mašlová, 1992, s. 98 -99).

I samotní gayové a lesby cítili potřebu se tomuto problému více věnovat a dne 6. prosince 1989 vznikla na území Československa organizace, která nesla název Společnost AIDS pomoc. Toto uskupení si za svůj cíl určilo osvětovou činnost, výrobu materiálů, které měly sexuální minoritu a současně také majoritu informovat o nemoci AIDS, o prevenci a o rizikovém chování (Seidl, 2012). Preventivní programy byly v raných devadesátých letech více než zapotřebí, v době předrevoluční se tomuto tématu v médiích nedostávalo prostoru a pozornosti. Osvětová kampaň měla tedy za úkol seznámit občany s tímto novým jevem ve společnosti. Komunistická éra nemoc často používala jako příklad toho, jak jsou západní země „zkažené a nebezpečné“, ale prevenci se programově nijak nevěnovala. Nadpoloviční výskyt nemoci předané homosexuálním stykem byl ukazatelem, že prioritou se musí stát prevence a osvěta v gay komunitě (Hromada, 2002). SOHO společně s ministerstvem zdravotnictví také od roku 1996 pořádá „Týden boje proti AIDS“, která měla sloužit jako projev solidarity s nemocnými a také k informování veřejnosti o nemoci (Fanel, 2000).

K 30. září 1999 bylo zaregistrováno 431 HIV pozitivních osob v České republice. Z toho se nemoc ve 230 případech předala právě homosexuálním stykem (Fanel, 2000). Nejvýznamnější činnost v tomto směru stále vykonává *Česká společnost AIDS pomoc* sídlící

v pražském Karlíně, která se v současné době zaměřila především na besedy týkající se prevence a testování (které je možné absolvovat anonymně). Dům světla je pod zprávou ČSAP a tento prostor slouží současně jako azylové centrum pro pacienty, kteří jsou v tíživé situaci. V současné době je předsedou ČSAP MUDr. Ivo Procházka, Csc. (http://www.aids-pomoc.cz/kj_o_spolecnosti.htm, 1.6.2013). Vznik organizace Společnost AIDS pomoc se zdál být nutným prostředkem, jak chránit nejen minoritu samotnou, ale také majoritu, která si o gayích a lesbách a jejich životě teprve vytvářela obraz. Jak jsme již zmiňovali výše, často nezodpovědné sexuální chování gayů a leseb bylo jednou z výtek většinové společnosti. Jak uvádí Hromada (2002), v roce 1990 se téměř všichni nakažení infikovali právě homosexuálním stykem, v roce 1998 už to byla „jen“ polovina z celkového počtu.

Ze statistiky ke dni 31. březnu 2012 se počet nakažených virem HIV dostává k číslu 1719, což značí rapidní nárůst nakažených (http://www.aids-pomoc.cz/info_statistiky.htm, 1.6.2013). Krátce po vzniku organizace se dařilo společnosti navigovat k zodpovědnějšímu chování a velký podíl na tom měla právě snaha SOHO a další gay organizace, které paradoxně zpočátku byly chápány jako původci problému.

Angažovanost SOHO v boji proti AIDS neustávala, ale s každým dalším rokem se snižoval státní příspěvek. Přesto se organizaci dařilo pořádat jak celostátní projekty, ale také se věnovat regionům, kde se zaměřovali především na prevenci a poskytování informačních materiálů (Hromada, 2002). V roce 1992 bylo SOHO jedním ze zakládajících členů ABASu (Asociace pro boj proti AIDS a za sexuální vzdělávání), která měla ve svém programu zavedení sexuálního vzdělávání na školách, prevence HIV/AIDS, péče o drogově závislé a také právní i faktické zrovnoprávnění homosexuálních občanů. Jednalo se o první veřejný výstup s tímto návrhem (Hromada, 2002).

5.MÉDIA

Důležitou roli hrála v těsně porevoluční době také publikační činnost – gayové a lesby považovali za důležité vytvořit vlastní periodikum, které by se svým obsahem věnovalo právě gay-lesbické problematice. Na českém trhu takový druh časopisu chyběl, ale poptávka z vně komunity byla zřejmá. Nově vzniklý Svaz Lambda se zasadil o vydávání měsíčníku, jehož první číslo bylo vydáno v dubnu roku 1990. Časopis nesl název Lambda, jeho šéfredaktorem byl Stanislav Bobřík. Redakce však ukončila svou činnost po devíti číslech v prosinci téhož roku (Seidl, 2012). S koncem činnosti výše zmíněného časopisu se objevila nová idea, která souvisela s organizací SOHO. Tým Václava Böhma započal práci na novém projektu - měsíčníku a tím se stalo „Soho revue“, které vycházelo pod nakladatelstvím Orbis. Šéfredaktorkou magazínu se stala Alena Heřmanská, jednalo se o pseudonym novinářky. Soho revue byla v této podobě vydávána do čísla 7/1992, což znamenalo, že se na trhu udrželo něco málo přes jeden rok. Důvodem ukončení publikování byly finanční důvody a malé množství odběratelů měsíčníku (Fanel, 2000; Seidl, 2012). Jiří Hromada však nedlouho poté sestavil novou redakci, zažádal o dotaci Ministerstva zdravotnictví (ministerstvo poskytlo dotace především jako podporu prevence v boji proti AIDS) a v prosinci roku 1992 vyšlo pilotní číslo Soho revue. Jiří Hromada zastával pozici šéfredaktora a většina jeho textů byla zaměřena politicky a komunitně (Seidl, 2012). Soho revue bylo obsahově velmi bohaté a rozmanité, pokrylo celou škálu témat od kulturně společenské rubriky, politických stanovisek, své místo zde měly i literární práce, příběhy a názory lidí z komunity. Měsíčník tak plnil velmi důležitou funkci – informoval o plánovaných akcích a událostech, které měly určitou návaznost na gay-lesbickou komunitu. V raných devadesátých letech nebylo možné informovat komunitu prostřednictvím internetu, a tak Soho revue bylo jedním z mála prostředků, jak podávat zprávy o dění v gay/lesbické komunitě, jeho význam byl tedy nezpochybnitelný. V roce 1997 byla vzhledem k nutným finančním úsporám ukončena činnost SOHO revue, ministerstvo pro místní rozvoj totiž rozhodlo o zrušení nakladatelství Orbis, které měsíčník vydávalo. Po čtyřech letech velmi úspěšné existence magazínu byl Jiří Hromada a jeho redakční tým postaven před úkol najít nového vydavatele. Ještě v prosinci téhož roku šéfredaktor stávajícího časopisu přinesl dobrou zprávu, že SOHO uzavře smlouvu s podnikatelem Adolfem Chodorou, který zajistí vydávání populárního měsíčníku – došlo jen k pozměně jména na Soho Absolut revue. Osobní spory mezi vydavatelem a prezidentem SOHO však vedly k odchodu Jiřího Hromady z redakce a časopis samotný zaniká na jaře roku 1999 (Seidl, 2012; Hromada, 2002). Vedle Soho revue se na českém trhu ale objevila i další

tištěná média. V roce 1993 L-klub LAMBDA započal s vydáváním občasníku, který byl pojmenován PROMLUV a obsahově cílil právě na často opomíjenou část komunity – lesbičky (Hromada, 2002).

V době porevoluční se značně zlepšila dostupnost odborné literatury s homosexuální tematikou a tato problematika se postupně dostávalo i do médií, která měla velký vliv na formování postojů většinové společnosti. Jak uvádí Ciprová (2009), jedním z prvních komplexnějších televizních pořadů byl projekt odvysílaný Československou televizí v roce 1993 s názvem „Žijeme mezi vámi, ale...“. Jednalo se o pětidílný cyklus, který obsahoval výpovědi gayů a leseb, ale také odborníků z řad vědy, kteří zde prezentovali svůj názor na odlišnou sexuální orientaci. Průvodcem pořadu nebyl nikdo jiný než Jiří Hromada. Dle analýzy Ciprové (2009) se první tři díly zaměřily na homosexualitu z medicínského pohledu a tomuto pojetí se nevyhnuly ani dvě následující pokračování. Tento jev lze chápat v kontextu doby jako stále ještě trvající trend medikalizace homosexuality.

Média měla a stále mají velký vliv na člověka a jeho vnímání okolního světa. V případě LGBT komunity by se dala chápat role medií jako nástroj, který může stereotypy a předsudky umocňovat (to znamená předkládat také informace, které mají homofobní rysy), nebo je naopak nabourávat a zpochybňovat (problematiku nepředkládat jednostranně). V současné době již existuje několik prací, které mapují způsob prezentace a zobrazování gayů a leseb v českých médiích. Dle mého názoru je stav tolerance a pochopení ze společnosti do značné míry vytvářen právě tím, jaký postoj zastávají média a jakým způsobem jsou o menšinách čtenáři informováni.

Významným rozhlasovým cyklem byl pořad BONA DEA, který se vysílal od září roku 1998. Pořad měl dvacetí pěti minutovou dotaci a byl vysílán každé pondělí večer na Radiožurnálu Českého rozhlasu 1. Magazín vedl Vladimír Hrubý, který zde informoval primárně o dění v homosexuální menšině a na české scéně se jednalo o zcela nový formát (Seidl, 2012; Fanel, 2000). Pořad byl vysílán až do konce roku 2006 a jak lze dohledat v archivu radia, tematika byla velmi různorodá, snahou bylo přinést informace o životním stylu minority nejen u nás, ale také ze zahraničí, hosty byli zástupci z gay-lesbické scény, významné osobnosti veřejného života, atd. (http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/porady/_zprava/6643, 1.6.2013).

5.1 Internet

S příchodem internetu se výrazně proměnil způsob komunikace a navazování vztahů ve společnosti v obecné rovině a zasáhl také gay-lesbickou menšinu. Tištěná média vždy bojovala s nedostatkem financí a malým množstvím čtenářů a to velmi často vedlo k zániku časopisů/magazínů. Internet naopak přináší zcela nové možnosti, jak komunitu informovat o dění, jde o platformu, která nabízí široké využití (pochopitelně nejen pro gay-lesbickou komunitu). Gayové po zavedení internetu mohli začít poznávat, jak funguje komunita v zahraničí, daleko jednodušší se stal způsob seznámení (hojně využívané byly právě nově zavedené „seznamky“), rychleji a snadněji se šířily informace, které kluby spadají do „gay friendly“ (lze přeložit jako místa, která jsou otevřená pro gay a lesbickou komunitu) kategorie, dostupnější se také stala tematická literatura a filmy.

Dle výpovědí gayů internet velmi napomohl tomu, aby dospívající homosexuálové pochopili, že například v období „coming outu“ nejsou zdaleka sami – pocit sdílení a skutečnosti, že internet poskytuje „bezpečí“ a anonymitu, sehrál velkou roli při vzniku nových stránek a neformálních internetových skupin, kde si gayové povídali, vyměňovali si zkušenosti a navazovali nové známosti. I v současné době hraje internet důležitou roli - kluby, sdružení, jednotlivé akce i samotné spolky toto médium využívají k propagaci a jedná se vlastně o jednu z podmínek, kterou musí naplňovat. Téměř každý spolek – ať už formální či neformální podoby má své webové stránky, kde se aktualizuje přehled nadcházejících událostí, informace o dané skupině, kontakty a také odkazy na spřátelené organizace. (Zajímavá je přímá úměrnost, která existuje mezi aktualizací webových stránek a mírou činnosti organizace – je téměř pravidlem, že pokud jsou stránky ve stavu nečinnosti, samotná aktivita spolku je v útlumu nebo je ukončena.)

Během rozhovorů s gayi zaznívaly dva diametrálně odlišné názory ohledně přínosu internetu – jedni zastávali tezi, že internet - se vším, co uživatelům poskytuje (sociální sítě, možnost propagace, informace) je v případě aktivismu jeho nedílnou a nepostradatelnou součástí. Další se domnívali, že internet naopak dopomohl k tomu, že lidé už nemají takovou potřebu udržovat a budovat reálné mezilidské vztahy a to se dle nich odrazilo také na menší potřebě se setkávat v tematických spolcích, spoluvytvářet komunitní život, ...

ČÁST EMPIRICKÁ

1. CÍLE VÝZKUMU

Cílem této práce bylo zjistit, za jakým účelem jsou zakládány gay-lesbické spolky. LGBT organizace, které fungují v Praze, jsou svým zaměřením značně odlišné – je tedy snahou srovnat pět stávajících spolků a popsat, jaké důvody vedly k založení spolku, jak se spolek za dobu fungování proměnil, jakým činnostem se věnuje, na jakou skupinu gayů a leseb cílí, jaký vztah má toto uskupení k většinové společnosti a jaké jsou jeho vize do budoucna.

2. METODOLOGIE

1.1 Charakteristika

Popisovaným souborem jsou gay-lesbické spolky a jejich členové z hlediska cílů jejich setkávání. Rozhodla jsem se zmapovat pět nevládních organizací, které působí v Praze. Pro výběr těchto spolků jsem si předem určila několik kritérií, kterými jsou:

- ♣ alespoň dvouleté souvislé fungování spolku (z předvýzkumu jsem totiž zjistila, že některé ze spolků zanikly nebo se transformovaly záhy po svém vzniku – důvodem byly rozpory ve vedení, rozštěpení spolku nebo personální vyčerpání)
- ♣ nevládní organizace (po formální stránce vedené jako: občanské sdružení, obchodní společnost, neformální uskupení, součást jiné stávající organizace)
- ♣ organizace, jejichž témata jsou primárně volnočasové aktivity LGBT lidí, jejich společenský život, sportovní akce, otázka práv a postavení v současné společnosti, osvětová činnost

1.2 Metoda výzkumu

Pro svůj výzkum jsem vybrala metodu zúčastněného pozorování (s využitím prvků investigativního přístupu) a polostrukturovaných rozhovorů. Teoretickou přípravu, tedy načtení literatury (publikace, magazíny, články, elektronické informační zdroje), návštěvy přednášek a diskuzí, obeznámení se s webovými stránkami sdružení, zhlédnutí tematických pořadů a filmů, jsem prováděla ještě před výzkumem a současně jsem také literaturu a další zdroje doplňovala podle potřeb probíhajícího výzkumu. Následně, po teoretické přípravě, jsem začala s mapováním spolků.

Předvýzkum ukázal, že na pražské scéně existuje několik spolků, které se samy charakterizují jako spolky zaměřené na LGBT problematiku, ale mnohé z nich jsou zcela neoficiálními uskupeními, mnohdy fungujícími jen ve virtuální podobě, nebo se jedná o skupiny, které se scházejí například jen jednou měsíčně na party.) Čtyři z pěti vybraných spolků se scházejí pravidelně (intenzita a četnost setkání jsou rozdílná) a jsou přístupné široké veřejnosti. Občanské sdružení PROUD se v tomto směru trochu liší, jelikož členové a členky výkonné rady se scházejí k poradám, kde se řeší projektové otázky, ale i oni spolupořádají veřejně diskuze.

1.3 Formulace hypotéz

1. Jsou spolky zakládány za účelem vytvoření prostoru pro seznámení osob s homosexuální orientací?
2. Co je další motivací a cíli konkrétních spolků?
3. Co je pojetím členů spolku (sexuální orientace, aktivismus, snaha o navázání kontaktů, volnočasové aktivity)?
4. Jsou spolky aktivisticky zaměřeny, mají politické ambice?
5. Co jednotliví členové očekávali a co jim spolky nabídly?
6. Jaká je náplň a frekvence setkávání konkrétních spolků?
7. Jsou spolky otevřené k většinové společnosti?
8. Jakým způsobem pracují s generační kontinuitou sdružení?
9. Je spolková činnost zaměřená pro potřeby LGBT minority v České republice uspokojivá?

1.4 Způsob vedení výzkumu - sběr dat

Výzkum k této práci probíhal více jak rok a půl a veškerá data jsem sbírala já osobně, bez asistence dalších osob. Pro výzkum jsem používala kombinace metody polostrukturovaných rozhovorů, jejichž délka byla velmi individuální (v závislosti na sdílnosti respondentů 45 – 120 minut) a zúčastněného pozorování (byla jsem přímým účastníkem setkání skupin a členové spolku byli vždy obeznámeni s mým záměrem).

Celkový počet respondentů byl deset. Se čtyřmi z nich jsem se setkala více než jednou a to z toho důvodu, že první setkání byla spíše zaměřena na základní obeznámení s chodem organizace, jejich osobním příběhem, zkušenostmi s LGBT komunitou, ... Při druhém setkání jsem již rozhovor zaznamenala na diktafon a následně jsem provedla jeho transkripci. Čtyři respondenti byli ochotni zaznamenat rozhovor na diktafon již při prvním setkání. S devátým respondentem jsem se setkala několikrát a byl ochoten k zodpovězení otázek písemnou

formou. Poslední respondent souhlasil s rozhovorem pod příslibem zachování anonymity.

Na rozhovorech jsem se s respondenty předem domluvila a samotná setkání proběhla v kavárně nebo restauračním zařízení. K zaznamenávání jsem využívala diktafon a rozhovory jsem doslovně přepsala a následně jsem s textem pracovala. Členové sdružení PROUD, Alcedo, Galibi a Charlie byli velmi ochotní a vstřícní, nabízeli další možnosti setkání. V tomto smyslu jsem měla jejich veškerou podporu. Členové Galesu naopak na žádosti o rozhovor odpovídali negativně (jako důvod uváděli nedostatek času a nezájem mluvit o spolku ze své pozice). Jeden dlouholetý člen spolku nakonec souhlasil s vyplněním dotazníku (použila jsem stejné otázky, které jsem pokládala při rozhovorech).

Pro hlubší vhled do fungování spolků jsem se ve třech případech, v různých časových odstupech, účastnila setkání několika spolků a to konkrétně Charlieho, Galibi a Galesu. Na těchto setkáních jsem informace sbírala metodou zúčastněného pozorování. Zaznamenávala jsem si, jaké jsou ve spolku vazby, jaké je věkové a sociální rozčlenění účastníků, co je tématem jejich rozhovorů. V případě Galesu jsem zaznamenala nezájem o účast na rozhovoru a využila jsem tedy metody zúčastněného pozorování a zodpovězení dotazníku písemnou formou od dlouholetého člena spolku. Zároveň jsem do značné míry využila webové stránky spolků a články, které vyšly na internetových portálech hodnotící činnost spolků, jejich angažovanost, atd.

1.5 Metoda vyhodnocení dat

U získaných dat – transkripce polostrukturovaných rozhovorů - jsem použila metody obsahové analýzy, otevřeného kódování. Zaměřila jsem se na informace, které se vztahovaly k výzkumným otázkám – jak explicitně, tak implicitně vyplývající z metakomunikačních reakcí.

3. ANALÝZA GAY A LESBICKÝCH SPOLKŮ

3.1 Gales

Gales, jeden z nejdéle fungujících gay-lesbických spolků v Praze, byl založen 29. února 1996. U založení stál Stanislav Jaroš, student VŠE, a na počátku se skupina scházela v učebně VŠE. Nutno dodat, že se tak dělo VŠE navzdory a po nějaké době došlo mezi spolkem a fakultou ke sporu a Gales musel hledat nové prostory. Spolek měl být platformou, která by umožnila seznamování a navázání kontaktů pro muže s homosexuální orientací. Ostatní volnočasové aktivity a zviditelnění komunity byly sekundárním důvodem založení spolku. Primárním účelem byla tedy možnost nalezení potenciálního partnera. Účastníky spolku byli téměř výhradně studenti, tomu tedy odpovídal také jejich věk - přibližně do pětadvaceti let. Za svou sedmnáctiletou existenci se Gales výrazně proměnil, jeho účastníky jsou dnes především absolventi českých vysokých škol, liší se také důvod jejich setkávání, obsazení a postavení v rámci pražské LGBT komunity. Setkání Galesu se svého času účastnily také lesby, ale ve spolku nesetrvaly dlouho, takže Gales by se dal vlastně charakterizovat jako výhradně gay a nikoli gay-lesbický spolek. Nelze říci, že by lesby nebyly vítané, ale dle mého soudu lesbám nevyhovoval program spolku ani tématické zaměření – a zároveň, lesby dle mého názoru nemají tendenci se sdružovat ve spolcích tak jako gayové. V současné době se těchto setkání neúčastní

V současné době se spolek schází v prostorách občanského sdružení Tereza, které sídlí v Haštalské ulici č. 17 na Praze 1. Tento prostor Gales využívá ke svým pravidelným čtvrtěčným setkáním, která se následně přesunují do hospody/restaurace v okolí sdružení Tereza. Gales je neformální sdružení, nemá vedení, správní radu, ... Výjimkou bylo období do roku 2003, kdy v čele Galesu stál předseda. Jak uvádí Milan (rozhovor, 2013): „... lidé, kteří Gales zakládali, dávno členy nejsou, ve smyslu, že na setkání až na výjimky nechodí.“

Spolek si nevedl a nevede záznamy o tom, kolik lidí se účastnilo setkání a lze tedy použít jen odhad prezentovaný na webových stránkách - stovky lidí. Jak uvedli sami účastníci, někteří lidé přijdou jednou, někteří vícekrát a je tedy těžké vést statistiku.

Vzhledem k tomu, že Gales je spíše „kamarádskou partou“, neprobíhá zde rozdělování funkcí ani přidělování činností, vše závisí na dobrovolnosti a angažovanosti konkrétních členů. Čtvrtěční setkání jsou vedená jako diskuzní fora/přednášky pozvaných hostů nebo jako večery s deskovými hrami. V Galesu není přítomná žádná hierarchie, účast se dopředu

nepotvrzuje, takže počet členů na setkání je velmi rozdílný – při mém pozorování se počet pohyboval okolo 5 – 12 účastníků – v závislosti na tématu večera.

Při rozhovorech se členy ostatních spolků několikrát zaznělo, že Gales na počátku svého začleňování do komunity navštívili, ale zvláště pro mladé gaye byl věkový průměr účastníků jednou z negativních stránek a dalším postřehem byla jistá „zakonzervovanost“, kterou pocítovali nově příchozí. Dle mého názoru Gales, ze všech mapovaných spolků, působí nejvíce uzavřeně. Nelze říci, že by se nově příchozí cítil nevitán, ale je zde znát jistá „nepropustnost“. Na tu ostatně upozorňovali i členové jiných spolků. Gales evidentně nemá ambice „obrodit“ členskou základnu ani nepracuje na propagaci svého spolku (vyjma webových stránek, na kterých informuje o nadcházejících událostech). Gales se neprezentuje jako ostatní pražské spolky, nemá zájem o kooperaci s ostatními organizacemi a dostává se svým způsobem na okraj zájmu. Jak tvrdí Milan (rozhovor, 2013): „*Propagace je slabá, protože není velká vůle dělat Gales příliš otevřeným do komunity. Jde o to mít v klubu lidi podobných zájmů, kteří se shodnou, než každého.*“ Presentaci ve veřejném prostoru by se dala chápat účast Galesu na loňském Prague Pride.

Pro mladé gaye je spolek, v němž se věk účastníků pohybuje okolo pětatřiceti let, nezajímavý. Dvacetiletí gayové mají ve většině případů potřebu zapojit se do otevřené a společenské nebo sportovní organizace. Z toho důvodu se setkání Galesu zúčastní jen jednou a následně hledají vyžití v jiných spolcích. V tomto ohledu je Gales velmi specifický – na počátku byl založen právě za tím účelem, aby se mladí gayové mohli seznamovat, ale v současné době tento původní záměr nenaplnuje. Slouží pouze té generaci, pro kterou byl založen. Gales nespolupracuje s žádnou další LGBT organizací a ani nevyvíjí žádnou aktivistickou činnost. Jak vyplývá z programu spolku, jeho sportovní a další volnočasové aktivity jsou sporadické. Někteří členové jsou zároveň součástí ještě dalších spolků, například Galibi, Logosu. V programu se jednou za dva měsíce objevuje společný výlet za Prahu, vyjma toho je ale spolek čistě debatní.

Gales nechystá žádnou transformaci, takže se nabízí otázka, jak dlouho může tento (sám sebou titulovaný) vysokoškolský spolek fungovat. Dle slov Milana (2012, rozhovor): „*v gay komunitě je silně přítomen ageismus*“. Pro mladé gaye je možností daleko více než pro starší gaye, takže je dle mého názoru možné, že Gales bude fungovat v budoucnu jako spolek přátel, který se nebude rozšiřovat, ale bude charakteristický pevnými vazbami mezi účastníky.

Gales byl pro mě, jako pozorovatele, komplikovaný právě pro svou uzavřenost. Při

snaze získat vyjádření členů spolku byla znát jistá zdrženlivost až neochota. Několikrát se stalo, že dotazovaný reagoval slovy typu „*no já tu jsem jen jako návštěvník, na tohle se musíš zeptat někoho jiného*“. V případě Galesu, kde se jedná o neformální spolek bez pevné hierarchie a vedení, se taková reakce dá chápat jako snaha o zachování anonymity, absence potřeby mluvit o spolku s někým z vnějšku a nezájem jakkoli charakterizovat činnost tohoto uskupení. Domnívám se, že členům tohoto spolku vyhovuje právě ta jistá skrytost, neangažovanost, kterou jim Gales poskytuje. Nevšimla jsem si žádné tendence o snahu být jako spolek vidět, prezentovat se – spíše naopak. Při mapování tohoto spolku jsem tedy volila formu zúčastněného pozorování, kdy jsem důležité informace získala právě odposlechnutím rozhovorů mezi členy a neformálními debatami.

3.2 Galibi

Galibi je dalším z vysokoškolských gay-lesbických klubů v Praze. Vznik Galibi souvisí se založením Studentské unie, kterou inicioval prorektor Jaroslav Kuba, který měl zkušenosti s fungováním zahraničních univerzitních spolků. Po založení studentské unie se vytvořil prostor i pro spolek studentů s homosexuální orientací. Galibi se stalo členem Studentské unie v roce 2006 a bylo založeno za účelem vyvíjení činnosti zaměřené na rozvoj společenského života LGBT studentů ČVUT. Galibi si dalo za cíl organizovat kulturní, společenské a sportovní akce, při kterých by se lidé s odlišnou sexuální orientací mohli stýkat a trávit spolu volný čas. Angažovanost spolku v aktivistickém úsilí nebyla do cílů zahrnuta a jedná se tedy především o volnočasové aktivity.

Pro svůj výzkum jsem využila rozhovorů se dvěma předsedy klubu (s prvním předsedou jsem provedla rozhovor na konci jeho volebního období a s druhým v první čtvrtině), a měla jsem tedy srovnání, jak si minulé a současné vedení představuje budoucnost klubu a také jsem čerpala z návštěv pravidelných středečních večerů, kterých jsem se zúčastnila.

Galibi prošlo od minulého vedení poměrně značnou změnou. Zde bych ráda podotkla, že velmi výrazně se na fungování organizace podílí právě konkrétní představa předsedy a představenstva. Zcela zásadně to ovlivňuje směřování, náplň i atmosféru klubu. V létě roku 2012 se Galibi dostalo na pokraj své existence – účast na setkáních byla velmi nízká a byla také ochromena propagace spolku. Není jednoduché určit, co k utlumení aktivity spolku vedlo, ale pravděpodobně se jednalo o personální neshody vedení a určité skupiny členů a tím se zkomplikovalo plánování společných akcí a aktivit. Minulý předseda Pavel Kostka choval

výrazně negativní postoj k administrativě a s tím souvisel také jeho přístup k vedení – sdružení fungovalo spíše samovolně, bez výrazného formálního vedení. Pavel Kostka (2012, rozhovor) k tomu doslova říká: *„My jsme klubem oficiálně vedeným studentským klubem ČVUT a právě proto, jako každá jednotka týhleto instituce musíme mít i tuhleto vnitřní strukturu. V momentě, kdyby nutná nebyla, tak si myslím, že by nám dokonale vyhovovala podoba jenom aktivně fungujících spolupracovníků, nikoliv vedoucích osob.“* Přístup současného předsedy Ladislava Lázňovského (2013, rozhovor) je značně odlišný, administrativu chápe jako součást práce a říká: *„Já jsem jen pro nutnou byrokracii. (...) Ale já si uvědomuju, že čerpáme peníze z grantů, máme tady možnosti dalších finančních podpor a ta administrativa k tomu potřebná je. Taky mě to nebaví, ale říkám si, udělej to, bude klid. Když bude průser, já to mám čím doložit. To byl takovej střet, kterej se u nás vyhrotil.“* Nové vedení má poměrně jasnou představu, jak by měla vypadat organizace spolku. Předseda Lázňovský k tomu dodává : *„Pokud chceme přežít dál, tak se musíme otevřít a musíme ukázat, že děláme normální aktivity, že pomáháme. (...) U nás vzniká každou chvíli nová láska a i neuvěřitelné množství věcí, které pomáhají s tou socializací, začleněním a uvědoměním si identity. To je to, na co dneska asi můžeme cílit. (...) My musíme cílit na to duševní, na to vnitřní, na jejich osobnosti. To je teda můj názor a jelikož jako předseda samozřejmě udávám směr tomu klubu, s oporou toho představenstva, které tam máme, tak vlastně tímhle směrem se to ubírá.“*

Co se týče srovnání komunity v letech minulých se současností, tak se Ladislav (2013, rozhovor) domnívá, že: *„nebyly takové možnosti jako dnes. Před šesti lety prostě nebyla ta technologie takhle rozšířená, aby lidé mohli komunikovat. Musím říct, že za těch šest let to propojení té komunity došlo k velkému pokroku skrze ty komunikační kanály nebo ty média. Je to špatně teda, nepřisuzuji tomu pozitivní vliv, má to mnoho negativních efektů. (...) Já dneska, když chci jít zapařit, mám tady přátele, který si můžu najít přes ty portály, skrze ten virtuální svět. Je tady facebook, iboys, nakluky. (...) První a základní efekt je, že to uzemnilo ty lidi u těch počítačů.“*

K názoru o škodlivosti a negativnímu dopadu internetu (sociálních sítí) na mezilidské vztahy se přikláněli i mnozí členové komunity, se kterými jsem se setkala. Jak jsem již uváděla v teoretické části v kapitole internet, je nepochybné, že propojenost, kterou internet přináší, ovlivňuje naše životy a vztahy. V případě gay a lesbické komunity se domnívám, že internet sehrál pozitivní roli, usnadnil vznik nových skupin (nejprve ve virtuální rovině a následně v reálném životě). Zcela konkrétním příkladem je propagace sdružení na internetu,

kteřou považují všechny sdružení, která chtějí přijímat nové členy a být živým společenstvím, za nezbytnou. Samotný spolek Galibi ke své propagaci využívá primárně webové stránky a zaslání informačního mailu členům (mail list členů čítá asi 200 adres). Před větší akcí se využívá letáků, které se umísťují na nástěnky a vývěsní místa na fakultách ČVUT a v současné době také ČZU, jehož je Galibi externím klubem.

Ukazuje se, že velmi podstatným faktorem při vedení klubu je povědomí a snaha zachovat kontinuitu spolku – velmi dobře viditelné to bylo právě při změně minulého a současného vedení klubu. Současný předseda Ladislav Lázňovský je o potřebě kontinuity přesvědčen a jeho snahou je si v době svého působení v pozici předsedy „vychovat“ svého nástupce, předat mu dostatečné množství informací a zkušeností, které pak může využít ve své funkci. Ladislav Lázňovský (2013, rozhovor) říká: *„Takže bych si chtěl někoho vychovat, abych měl jistotu, že až odejdu já společně s mými vrstevníky a budeme se už jen účastnit těch akcí a posuneme se někam dál, aby tam byla ta kontinuita v tom vedení. Aby si našli někoho, kdo je posune dál o další dva roky. (...) Klub má generovat absolventy, kteří budou schopni poradit, pomoci těm mladším, ale to vedení toho klubu by mělo zůstat v rukou těch mladších, protože hlavně oni na to mají čas.“* Jak dále Lázňovský (2013, rozhovor) uvádí: *„Ti starší nemají tolik času, protože mají práci, svůj zavedený soukromý život a nemůžou se tomu tolik věnovat, zatímco ti mladší můžou.“*

Galibi se již po několik let schází každou druhou středu v měsíci v jednom z restauračních zařízení v Praze. Toto setkání nabízí především možnost popovídání si, seznámení s nově přichozími, debaty a zábavu. Účast na těchto setkání je poměrně vysoká a dle mé zkušenosti se jedná o večery velmi pestré. Gayové, kteří se těchto večerů účastní, jsou zcela jistě motivováni jak možností potkat potenciálního partnera, tak zároveň využívají příležitost se setkat s přáteli, socializovat se. Na začátku fungování klubu se program rozšířil o pěší výlety na okraj Prahy, které se těšily velké účasti a staly se velmi populárními. Postupně se do měsíčního programu přidaly ještě cyklistické a lyžařské výjezdy, které se pořádají v závislosti na počasí. Jak uvádí Pavel Kostka (2012, rozhovor): *„Lidem je sympatický se neformálně setkávat nejen v hospodě, ale i při nějakých aktivitách, že přece jenom téma společný sexuální orientace není až tak silným pojítkem proto, aby se permanentně určitá skupina stýkala. Že přeci jenom snáží se lidé setkávají za účelem sportu, trávení volného času v přírodě, a že na těchto akcích není to téma jednoznačně určený.“*

Členové spolku jsou téměř výhradně studenti nebo absolventi vysokých škol, věk se

pohybuje mezi osmnácti až třiceti - pěti lety. Společným průsečíkem pro účastníky setkání je kromě homosexuální orientace potřeba setkávat se a aktivně trávit volný čas.

Galibi se za minulého i za současného vedení snaží o kooperaci s dalšími spolky – především s Charliem a také s Alcedem. Pavel Kostka (2012, rozhovor) se ke kooperaci se spolkem Charlie vyjádřil takto: *„Snažíme se propojit dvě skupiny, dvě členský základny a zkusíme, jestli si členové humanitně založeného spolku a spolku z technické univerzity mají co říct a jestli společné průsečíky jsou dostatečně intenzivní na to, aby to setkávání probíhalo i nadále.“*

Zajímavý je také pohled Pavla Kostky a Ladislava Lázňovského na vztah mezi komunitou a většinovou společností. Oba předsedové byli toho názoru, že jejich spolek není a ani v budoucnu nebude aktivistický. Byli jednotní i v názoru, že aktivisté jsou pro komunitu podstatnou pomocí pro lepší postavení komunity ve společnosti, ale spolek Galibi tyto ambice nemá. Pavel Kostka (2012, rozhovor) k tomu říká: *„Člověk, který se o tu aktivistickou stránku věci příliš nezajímá, může velice rychle nabýt dojmu, že vlastně není vůbec nijak uzurpovanéj na svejch právech a může velice rychle sklouznout do opačný pozice – do pozice úplně pasivní. Rychle to svádí k představě, že se prakticky nic dělat pro komunitu nemusí, že vlastně žijeme úplně normální život, že na nás pozitivně nahlížejí, že právě tohle pasivní hnutí v týhle pozici je škodlivý. Tak je dobře, že tu někdo vlastně i přes moc jakoby protlačuje dál to téma. (...) Je jasný, že někdo může říkat, že ta intenzita je přílišná, že je to pod tlakem a pod emocemi. Pokud tedy mluvím jazykem většinový společnosti. Ale v momentě, kdy by k tomu nedocházelo...“* Ladislav Lázňovský (2013, rozhovor) o Prague Pride říká: *„Prague Pride je něco jiného, to je prostě festival, užijeme si to skvěle, ukážeme ty naše aktivity, to dokážu pochopit. Pak je ten průvod, já to беру spíš jako hele, můžem mezi lidi, zařadit. Nedávám tomu politický nebo nátlakový podtext. To vůbec. Já to nemám rád, to není zdravý.“*

Ke způsobu prezentace komunity se Ladislav Lázňovský (2013, rozhovor) domnívá, že by měla probíhat *„zdravou cestou, aby nás většinová společnost dala na svou úroveň, ať už adopci, ať už postavení, je jim prostě ukazovat – hele my tady volíme prezidenta stejně jako vy, mně teď praskla doma voda stejně jako vám, tady mě štvou úřady stejně jako tebe. Hledat ty společné prvky. My máme vlastně stejné problémy. My nemáme jiné problémy, máme je stejné. I ty vztahové jsou stále stejně. Tam není moc odlišností kromě toho reprodukčního cyklu. Takže to je podle mě ta zdravá cesta. Né, že je nám ubližováno – ať se na mě nikdo nezlobí, nám není ubližováno.“* K tomu dodává, že jeho pohled může být zkrácený právě z

toho důvodu, že žije v Praze a sám neměl nikdy žádné negativní zkušenosti vzhledem ke své homosexuální orientaci. Připouští, že člověk žijící v malé vesnici bude mít situaci těžší, ale přesto se kloní k tomu, aby se LGBT stále neohrazovala vůči společnosti, ale ukázala právě na tu podobnost, rovnost. *„A proto si myslím, že ta zdravější cesta je lepší – ukazovat tu shodnost a né křičet, že nám tu něco chybí. Ano, chybí nám tu pro mnoho z nás spousta věcí, ale dá se to přirozenou cestou... Psát ukřivděné články to nepomůže. Je to zbytečné zviditelňování a ono to tu většinou společnost štve, že furt něco chceme. (...) A v tom je i ten rozdíl v našem klubu, že my nejsme aktivisti, který by sepisovali petice, hele musíme támhleto. (...) Nebudu říkat, že jsme pasivní, ale necháváme tomu přirozený průběh.“* (Lázňovský, 2013, rozhovor)

Galibi je v současnosti spolek s pestrou outdoorovou nabídkou akcí, jejíž součástí jsou i společné dovolené v Čechách ale i v zahraničí. Pořádají se setkání v čajovně, v příznivém počasí také pikniky v pražských parcích, několikrát za rok se pořádají party v klubu. Dle slov Ladislava Lázňovského (2013, rozhovor), je možné, že Galibi *„bude značka, synonymem, pro ten organizační tým, skupina, která tady bude mít pod sebou já nevím – outdoor samostatně, Galibi kultura, Galibi studentský spolek, dovedu si představit, že se to vyselektuje do budoucna, protože ten klub... Na ty akce chodí jen skupina, která má co ráda. Jediná akce, kde se schází třicet až čtyřicet lidí, což já považuji za neuvěřitelný úspěch, to jsou ty pravidelná setkání. (...) Takže do budoucna já vidím, že né, že by se Galibi štěpilo, ale prostě bude tady nahoře a pod ním budou prostě lidi dělat čajovnu, outdoor.“*

Spolek Galibi by se tedy dal shrnout jako volnočasový klub, který nemá aktivistické ambice, ale zároveň je otevřen kooperaci s ostatními LGBT spolky a jehož cílem je otevření se širšímu poli zájemců z řad studentů vysokých škol. Spolek Galibi má přibližně 50 aktivních členů, kteří se v různé frekvenci účastní pořádaných akcí podle jejich osobního zájmu. V současném vedení Galibi jsou především mladí studenti vysokých škol, kteří mají zájem na rozvíjení dalších činností spolku a zachování primárního účelu – tedy možnosti setkávat se, navazovat přátelství a vztahy.

Zajímavým faktem je, že oba předsedové se do LGBT komunity zapojily v podobném věku. V případě Ladislava Lázňovského to bylo v osmnácti letech a Pavel Kostka se zapojil až v druhém ročníku na vysoké škole. Oba se dostali do komunity přes své přátelé. Každý z nich má velmi rozličný průběh svého coming outu. Ladislav i Pavel si svou odlišnou homosexuální orientaci uvědomili kolem třináctého roku, ale v případě Pavla coming out neprobíhal tak snadno, po dlouhou dobu „upravoval“ realitu pro své okolí – v době, kdy

probíhal rozhovor (rok 2012) o jeho odlišné sexuální orientaci rodiče nevěděli (on sám s nimi o tom nikdy nemluvil, ale jak sám přiznává, je nepravděpodobné, že by jim tato skutečnost nebyla známá). Dále dodává, že v současné době už realitu „neupravuje“ a to vzhledem k tomu, že takový stav je velmi náročný. Setkání s Galibi pro něj bylo přelomové, nedomníval se, že by se okruh lidí s homosexuální orientací mezi svými známými mohl rozšířit do takové míry – žil v domnění, že jeho sexuální orientace pro něj bude vždy soukromé téma. Naopak Ladislav Lázňovský neměl se svým coming outem v rodině ani mezi přáteli problém, nesetkal se s žádnou negativní reakcí a jak sám tvrdí, ve chvíli, kdy si uvědomil svou odlišnou sexuální orientaci, smířil se s ní téměř okamžitě. Toto rozhodnutí mu významně ulehčilo další kroky, protože necítil důvod, proč by svou orientaci měl tajit a bojovat s ní.

3.3 Charlie

Občanské sdružení Charlie je univerzitním spolkem, který se profiluje jako platforma pro všechny, kdo se zajímají o LGBT tematiku – nejen tedy studenty, ale také akademické pracovníky a příznivce minority. Sdružení je zároveň členem organizace PROUD o.s. a organizace IGLYO. Univerzitní klub vznikl 16. března 2010 a jeho zakladatelem byl Zdeněk Robin Scholze a od 1. prosince 2010 je součástí SUUK (Studentské unie Univerzity Karlovy). Současným předsedou spolku je Petr Pávek. Charlie má velmi propracovaný systém orgánů sdružení – jsou jimi valná hromada a volené orgány – volené orgány jsou prezident, výbor a revizní komise.

Charlie nabízí velmi širokou paletu akcí, jak už pravidelných (úterní setkání, filmový klub, cyklus odborných přednášek), tak samostatných – výletů, tematických večerů, party. Queer talk, tak se jmenuje cyklus odborných přednášek, který probíhal od roku 2010 na různých fakultách v Praze, si klade za cíl vytvořit prostor pro méně známá témata, která byla přednášena akademickými pracovníky – pro zajímavost uvedu několik názvů přednášek: Pinkzone: současné queer umění střední Evropy, Buzince našich bab a dědů, Tělo, vzhled a sociální nerovnosti.

Současně se Charlie snaží efektivně propagovat nejen mezi studenty (cílí se na školy, fakulty a koleje, kam se umisťují plakáty a letáky), ale také na dalších serverech spřátelených organizací, aktualizují své webové stránky a facebook, prezentují se na jarmarku Univerzity Karlovy. V případě Charlieho je evidentní snaha o zviditelnění a dostání se do podvědomí širší veřejnosti. Sdružení je v několika ohledech specifické – jako jediný z výše zmíněných studentských spolků se snaží o profesionalitu a má aktivistické tendence. Zaměřuje se na

podporu a ochranu lidských práv v širším kontextu než jen LGBT komunity a jeho charakteristikou je angažovanost ve veřejném prostoru. Členové Charlieho se na rozdíl od Galesu a Galibi nezaměřují jen na volnočasovou aktivitu. Robert Furiel (2012, rozhovor) k tomu říká: *„Ještě stále nemáme/nedosahujeme na všechna práva, která jsou dostupná heterosexuálním/různopohlavním párům, plus jsou tu perly typu – člověk se při změně pohlaví musí nechat sterilizovat, atd. To jsou stále oblasti, v kterých se má smysl angažovat.“*

Další zajímavostí je podpora, kterou nabízí potenciálním účastníkům setkání - Charlie poskytuje službu tzv. patronů, což jsou studentky/studenti z různých fakult vysokých škol (celkově devět), kteří jsou ochotni doprovodit nováčka na setkání/akci Charlieho, nebo si s ním promluvit. Patroni by tedy měli zajišťovat jakousi síť, aby každý student, který je odlišné sexuální orientace, nebo se o LGBT minoritu zajímá, měl snadnější vstup do komunity, získal více informací. Charlie také jako jeden z mála spolků cílí na cizince, kteří jsou v Praze na studiích nebo zde pracují. Materiály, které publikují, jsou ve většině případů dvojjazyčné a snaží se poskytnout pomoc LGBT studentům, kteří se v Praze chtějí zapojit do společenského života.

Charlie za svou poměrně krátkou dobu fungování prošel velkými personálními změnami. Vzhledem k tomu, že si Charlie chrání některé vnitřní informace, tak lze jen říci, že personální neshody, které ve sdružení probíhaly, pravděpodobně způsobily odstoupení zakladatele Scholze.

Zajímavý je pohled některých členů dalších spolků na Charlie a jeho způsob fungování. V komunitě lze vyzorovat, že Charlie je svým často až komplikovaným vnitřním řízením (předpisy, stanovy) považován za neflexibilní a ve své práci neefektivní, protože např. než se o určitém problému hlasuje, tak musí projít složitým řízením. To se dle mého názoru negativně projevuje na chodu sdružení. Tento názor zazněl i z řad členů ostatních spolků, kteří byli toho názoru, že Charlie musí projít určitou sebereflexí, aby zjednodušil svá vnitřní nařízení a stanovy a zvýšil efektivitu práce. Mnozí kritizují nadbytečnou byrokracii a komplikovaná pravidla sdružení. Robert Furiel (2013, rozhovor) k tomu říká: *„Já se snažím o nějakou míru profesionalizace. Idea byla standardizovat nějak ty procesy, zprofesionalizovat nějak základně to sdružení.“*

Velká účast se objevuje především na začátku zimního semestru, během roku se počet příchozích navýší přibližně o tři členy (započítávají se ti, kteří podají přihlášku). Účast na pravidelných úterních setkání je okolo patnácti lidí a v případě pořádání venkovního setkání

se počet může blížit až ke čtyřiceti lidem. Na otázku, za jakým účelem tam nově přichodí nejčastěji přicházejí, odpovídala Anežka (2012, rozhovor) takto: *„Většina kluků tam chodí proto, že se chce s někým seznámit. A to jak s partnerem, protože je to složitější si najít partnera stejného pohlaví. Najít si partnera v klubu nebo přes internetovou seznamku asi ně všem vyhovuje. Takhle je to docela dobrá možnost najít někoho normálního, třeba člověka, který studuje vysokou školu, který je podobnej jako ty. (...) Spousta lidí z Charlieho je mimopražskejch. Takže když přijdou do toho Charlieho, tak maj možnost hledat si nový kamarády, který maj stejnou sexuální orientaci a budou se moct mezi nima cejtít úplně uvolněně, tak to je hezký a určitě užitečný.“* Zde se potvrzuje moje domněnka, že spolky jsou především prostorem pro seznámení a nalezení potenciálního partnera – to se ovšem nemusí vylučovat s aktivismem.

Z výroční zprávy z roku 2011 vyplývá, že Charlie měl 67 členů, přičemž 35 z nich se ke sdružení připojilo právě v tomto roce. Studenti UK tvořili 41% a zbývající nadpoloviční většina jsou studenti jiných vysokých škol – věkové rozmezí se tedy pohybuje okolo dvaceti-pěti lety. Charlie mu se podařilo vydat sborník odborných textů, které se týkaly především queer témat, uspořádalo besedy na školách, které měly žákům a studentům přiblížit téma LGBT komunity. Financování sdružení probíhá především na úrovni členských poplatků a akcí pro členy. Sdružení nepobírá státní příspěvky, jeho financování je samostatné a nezávislé.

U otázky negativních reakcí ze stran většinové společnosti se ukázalo, že žádné významné ataky sdružení nezažilo. Anežka (2012, rozhovor) k tomu říká: *„Podle mě byly takovýhle reakce na začátku, když to vznikalo, já jsem u toho třeba nebyla, ale vím, že na internetu se to třeba hrozně řešilo, proč je nutný mít takovejhle spolek. Proč prostě by se měli tyhle lidi sdružovat, k čemu to jako je. Ale to spíš pramenilo z toho, že to ty lidi moc nechápou. Neznalost problémů, situace. A pak myslím, že byly nějaký negativní reakce ve chvíli, kdy kluci podávali tu stížnost proti etický výchově. A na základě tý jejich námitky se ty materiály vyškrtly z tý příručky a to vím, že na internetu na to některý lidi taky přehnaně reagovali. Ten spolek nikoho moc neštve, když se o něm nemluví. Ale jakmile by se to dostalo do médií, tak by všechno mělo negativní ohlas.“*

Na otázku, zda je v Praze dostatečné množství LGBT spolků Anežka (2012, rozhovor) odpovídá: *„Já si myslím, že s tím přestává být v tuhle chvíli problém, že třeba pro ty mladý lid je těch vysokoškolskejch spolků několik (aspoň teda v Praze), a tam si člověk určitě vybere, když chce. Pro ty lesby myslím, že je toho furt jako míň, ale zas si myslím, že ty ženský to*

nevyhledávají to sdružování po těch velkejch. A nebo když jo, tak si to zaříděj nějak bez toho, aby měly potřebu to nějak oficiálně organizovat. Ale všeobecně bych řekla, že ta nabídka už je dostatečná.“ Robert se domnívá, že: „by to asi chtělo nějaký ten aktivistický spolek, kde ty lidé budou vysloveně politicko- aktivisticky angažovaní. A bude to téma přinášet do veřejného prostoru a jako nemám pocit, nikdo si za mnou nebyl stěžovat, že nemůže nic nalézt. Věřím, že ta paleta je hodně široká.“

Charlie je spolkem, který se snaží programově rozšiřovat své aktivity tak, aby měl nabídnout co nejširšímu spektru zájemců. Je univerzitním spolkem, který se nejvíce přibližuje modelu západních univerzitních LGBT sdružení. Setkání, která pořádají, působí velmi otevřeně. Účast gayů vysoce převyšují počet leseb, ale oproti dvěma předešlým spolkům je zde alespoň částečné zastoupení žen.

3.4 PROUD

Občanské sdružení PROUD (Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu) je ve výčtu organizací velmi specifická. Nezaměřuje se na volnočasové aktivity, ale snaží se pracovat na systémových změnách cestou lobbingu a osvětlování LGBT problematiky. Jeho cílem je vytvoření prostoru, kde by se další organizace mohly střetávat, kde by mohlo docházet k fúzi hlasů. Myšlenka založení PROUDu se zrodila během cyklu školení pro LGBT aktivisty, který pořádala Tereza Mikšaníková (eLnadruhou – LGBT občanské sdružení). Účastníci projektu se scházeli přibližně rok a během tohoto času se ukázalo, že by měli snahu a ambice založit sdružení, které by zaplnilo místo na české scéně. Jejich cílem nebylo vytvoření nějakého bezpečného prostředí, volnočasového klubu pro LGBT komunitu, ale zaměřit se na práci legislativních změn a úprav stávajícího právního systému v České republice.

PROUD nemá ambice pořádat festivaly, sportovní akce, večírky, ale napomoci v oblastech, které jsou často opomíjená. Na webových stránkách sdružení jsou cíle a vize sdružení shrnuty do osmi bodů: PRO lepší vzdělávání, PRO šťastné dětství a dospívání, PROTI násilí, PRO manželství, PRO rodičovství a adopce, PRO kvalitní stáří, PRO přátelské prostředí. Jako jedno z mála sdružení se PROUD věnuje také otázce postavení transsexuálů, pro něž je právní úprava velmi diskriminující. Sdružení se snaží upozornit na to, že jsou zde, v heteronormativní společnosti, preferované nějaké formy soužití a některé jsou nejen nežádoucí, ale jsou i postihovány.

PROUD má patnáct individuálních členů a spolupracuje s pěti organizacemi - Charlie, eLnadrouhou, Gender Studies, Prague Pride, STUD Brno. Sdružení je financováno z grantů (z toho se platí workshopy a institucionální zabezpečení), ale veškerá činnost jejich pracovníků je na dobrovolnické bázi.

Novým a zajímavým projektem PROUDu je udílení cen „be PROUD“, která odměňuje počiny, které nějakým způsobem napomohly LGBT komunitě v České republice (letošním vítězem se staly knihy: Jura a lama od Markéty Pilátové a Od žaláře k oltáři od Jana Seidla).

Pro bližší pohled na to, jak a za jakým účelem PROUD vznikl, použiji dvě výpovědi členů sdružení. Kristýna Ciprová jako důvod své angažovanosti v PROUDu uvádí absenci politicky zaměřeného spolku na české scéně. Příběh Ciprové je působivý sám o sobě – její akademický zájem o gender a překračování hranic jí přivedl k rozhodnutí toto společenské téma nezkoumat jen teoreticky, ale vyzkoušet ho v praxi, a to na sobě samé. Jak sama říká, udělala zcela vědomé rozhodnutí vyzkoušet vztah se ženou, ač do té doby měla vztahy jen s muži. Kristýna (2012, rozhovor) říká: *„No takže by v týhle fázi na mě nejmíc seděl termín bisexuální, ale já to prostě fakt vnímám... Jakože v něčem je tohle označení hrozně nudný a důležitý politicky. A jako já jsem schopná v různých kontextech vystupovat jako lesba a vůbec mi to nevadí, ale vím, že to není moje identita, že to není moje nálepka, se kterou se ztotožňuju. A vadí mi i ten termín bisexuální, protože mě přijde, že mě to hrozně limituje buď na to, že teda jsem se ženou, nebo s mužem. A nebo, že do toho vstupujou ty mýty a stereotypy, že jsem s oběma, že jsem hrozně promiskuitní. (...) Já jsem do toho šla s nějakou pozicí, že tenhle problém je v té společnosti a není ve mně.“* Kristýna Ciprová byla v rámci výzkumu jedinou osobou, která zcela vědomě učinila rozhodnutí „překročit hranici“ své sexuální preference. Do jisté míry tak činila v rámci politického postoje. Svým příkladem chtěla změnit a působit na své okolí, ale jak sama říká, individuální vztahy nemohou změnit vnímání širokého okolí. K tomu je zapotřebí pracovat na systémových změnách, které budou mít dopad na širší spektrum lidí. Jako cestu ke změně vidí zařazování těchto témat do vyučování na školách a prosazovat tuto otázku ve veřejném prostoru s lidmi, kteří jsou politicky činní. Jak říká: *„To znamená jít fakt nějakou cestou lobbingu a těch legislativních změn. A v tom mi žádný sdružení, který tady fungovalo moc nevyhovovalo.“* (Ciprová, 2012, rozhovor) Kristýně Ciprové dosavadní spolky nevyhovovaly a to právě proto, že nehledala místo k seznámení, nebo nějaký prostor, kde by se cítila „bezpečně a dobře“. Jak tvrdí Ciprová (2012, rozhovor), při zakládání PROUDu bylo důležité *„aby to byla širší platforma nejenom těch lidí, který to*

tak pociťujou, ale i lidí, který s tím sympatizují nebo který to chtějí podpořit. Vycházeli jsme z nějaký premisy, že třeba homofobie se týká mnohem širšího spektra lidí než jenom těch LGBT osob. Ovlivňuje to rodiče, děti nebo když má dítě dvě maminky, tak se samozřejmě ta veřejnost může do něj nějakým způsobem dost navázat.“

Dalším cílem PROUDu je „zaháčkování“ nebo spíše získání co největšího množství lidí, kteří jsou schopni se zaktivizovat ve chvíli, kdy je potřeba například podepsat nějakou petici. Čím více lidí se zapojí, tím větší legitimitu získají požadavky sdružení. Kristýna Ciprová popisuje PROUD jako organizaci, kde se ty ostatní sdružení setkávají, komunikují a ač nemusí být názorově jednotní, tak se navzájem posilují a obohacují. Tvůrci PROUDu mají zkušenosti z dalších nevládních organizací a jsou si vědomi nutnosti zachování kontinuity. Snaží se tedy vyvarovat toho, co mnohdy postihuje občanská sdružení – tedy syndrom vyhoření, personální vyčerpání. Jako pozitivní odezvu Ciprová vnímá vysokou účast na diskuzích, které se pořádaly v Q café. Domnívá se, že „i ta komunita má po tomhle hlad, že chce něco změnit, že už jí prostě nebaví se udržovat v nějakých jako friendly prostředích. A vyrůstá tu nová generace, která se za to nestydí a naopak chce, aby ta společnost k tomu udělala nějaký vstřícný krok a né, že se tu budem pořád schovávat a čekat, až vy nám něco dovolíte.“ Ciprová (2012, rozhovor) Dále by krom systémových a legislativních změn, na kterých PROUD pracuje, také uvítala více gay-friendly podniků. Dle její zkušenosti jsou spolky často využívány jako jakýsi „odrazový“ můstek, kde se lidé seznámí a následně, když naváží vztahy, již nemají potřebu vyjít do veřejného prostoru. Řešení současné situace nevidí v co největším množství spolků s LGBT komunitou, ale domnívá se, že by komunita měla být viditelnější a formalizovaná.

Postkomunistické země jsou typické svou nízkou mobilizací a neparticipativním hnutím, ale je tu zároveň silně přítomen transakční aktivismus, což v praxi znamená, že malé množství lidí, kteří jsou etablovaní ve struktuře, jsou úspěšní při prosazování legislativních změn a nároků (Císař, 2008). To, že se o změnu snaží jen pár jedinců, přináší problém v tom, že o jejich zásluhách se mnohdy neví a nemůžou tedy čekat uznání.

Zdeněk Sloboda působí v PROUDu jako jednatel. Sociolog Sloboda se přímo neúčastnil zakládání PROUDu, k týmu se připojil později a to z toho důvodu, že řešil osobní dilema, zda se jako sociolog a akademik může věnovat aktivismu, aniž by to poškodilo jeho profesní renomé. Častým jevem, se kterým se zaangažovaní akademici setkávají je právě pohlížení na jejich práci jako na tendenční - „on je gay, on to dělá tendenčně“. Zdeněk

Sloboda (2012, rozhovor) o svém působení v PROUDu říká: „*To je to, že my máme ten komfortní život, jako máme prostě. Já bych nemusel rozhodně aktivistit, já to nemám zapotřebí. Já nemám problém v rodině, nemám problém v kariéře, právě naopak. Nemám problém si někoho najít, jít do gay klubů. Nemám problém tam nejít. Ty volnočasové aktivity, já hraju i fotbal s heterákama. Nemám tu potřebu, ale mám řekněme to uvědomění, že to někdo tak trochu dělat musí.*“ K otázce, jak chápe PROUD v kontextu ostatních gay a lesbických spolků říká: „*My chceme, aby ten PROUD byl střešní, zastřešovací organizace. Tím, že má teda tu politickou agendu a ty ostatní organizace at' se klidně zabývají nějakou dílčí výsečí, ale mají zájem na nějaký celospolečenský změně veřejného mínění, prosazení nějakých věcí, tak aby se staly členy.*“ (Sloboda, 2012, rozhovor)

Sloboda (2012, rozhovor) osvětluje zajímavý pohled na proces coming outu – dle něho některé americké texty říkají, že „*pokud člověk provede coming out, tak coming out je politický proces. Pokud žijete ve společnosti, která je patriarchální a heteronormativní, tak coming out je vlastně politikum, vy musíte deklarovat nějakou jinakost od nějaký většiny. To samo na vás klade nároky, který ostatní lidi nemaj a tím coming outem se zařadíte do skupiny, do který jsou nabalený už i ty politický nánosy.*“ Dalším zajímavým postřehem Zdeňka Slobody je diskriminační chování uvnitř samotné minority vůči určitému spektru gayů/leseb, kteří svým zevnějškem nebo chováním narušují dominantní představy samotných gayů o sobě jako o minoritě. Sloboda publikoval krátký text, kde v sedmi bodech sesumarizoval proč jít/nejít na Prague Pride, kde upozorňoval, na to, že komunita je často sama velmi netolerantní vůči odlišnostem subkultur gayů/leseb.

Při základání PROUDu se členové a členky dohodli, že první dva roky se organizace povede bez financí, což se záhy ukázalo jako nerealizovatelné. Organizace vyžaduje určitý kapitál na propagaci (plakáty, letáky) a tak se PROUD snaží získávat granty, které by zabezpečily alespoň institucionální poplatky. PROUD má svou fundraisingovou sekci, která se stará o žádosti o granty, čerpání peněz z evropských nadací.

PROUD se v kontextu dalších českých organizací vyjímá svou snahou o systémovou změnu, profesionální přístup a politickou angažovanost. Členové a členky PROUDu jsou ve většině případů lidé, kteří se rekrutovali z aktivistického/akademického/neziskového sektoru a jedním z jejich předsevzetí je vytvoření organizace, která bude kontinuálně pokračovat i v případě personálních změn stávajícího sdružení.

3.5 Alcedo

Občanské sdružení Alcedo funguje od roku 2011, ale samotná historie tohoto sportovního klubu sahá mnohem dále. V roce 1997 se v SOHO Revue objevil inzerát, který hledal gaye a lesby pro volejbalová setkání. Jak uvádí předseda sdružení Tomáš Kuchař (2013, rozhovor): „ (...) *ten klub má 15 let. Patnáct let je to od té doby, co jsme jeli na ty první Gay Games. Nicméně ta historie je delší, ono to vzniklo už v roce 1994, to byla první sedmičlenná výprava do New Yorku, kde byla Gay Games, čtyři roky před tím Amsterdamem. A tehdy to dával dohromady Jirka Hromada.*“ Na základě výpravy do Amsterdamu, kterou zajišťoval Dan Kaiser, se pak objevil inzerát v měsíčníku – respektive inzeráty byly podány dva, ale až na ten druhý byly zaznamenány odpovědi a v tuto chvíli se dá mluvit o začátku sportovního klubu. První výprava čítala přibližně 63 členů a účastníci vybojovali 19 medailí. Tento úspěch přinesl mezi členy velké nadšení.

Alcedo, v současné době samostatný právní subjekt, byl do roku 2011 součástí volejbalového týmu Pratety (Pražské Tety), které fungovalo v rámci občanského sdružení Centrum turistiky a sportu. Úspěch a nadšení, jenž spolek naplňovaly, daly vzniknout nové iniciativě – mezinárodnímu volejbalovému turnaji Pražské duhové jaro (Prague Rainbow Spring), jehož první ročník se uskutečnil v roce 2000 a od tohoto roku získává na prestiži a každý rok se zvyšuje počet účastníků a návštěvníků. Alcedo je na zahraničních turnajích a soutěžích velmi úspěšné, paradoxně zde v Čechách se o jeho renomé mnoho neví. Tomáš Kuchař (2013, rozhovor) k reakcím na úspěchy spolku říká : „*My jsme svého času měli pocit, že děláme něco mimořádného, že pražský turnaj je poměrně ojedinělej, což je, ale nicméně, tím, že jsme ho chtěli zpropagovat, chtěli jsme ho využít jako propagaci, tak jsme se s tím poměrně rychle rozloučili, protože ohlasy byly z drtivé většiny negativní. (...) My jsme si nakonec říkali, stojí nám to za to? Jako na klub třeba takhle nechodí ty negativní věci, ale když se to dá vně. (...) Když jsme uvnitř schovaný, tak nic. (...) Ale ještě takovým způsobem. Kdyby řekli, tak jako si tam zapinkali, tak ok, ale ono to bylo vyloženě útočné a nepříjemné, nebo ne nepříjemné, ale mně to prostě překvapilo. Já myslel, že jsme dál v roce 2010.*“ Z toho vyplývá, že ve chvíli, kdy se spolek snažil své úspěchy využít v rámci svého PR (Public relations – volně přeloženo „vztahy s veřejností“), se většinová společnost ohradila velmi negativně. Přitom se Alcedu nedá upřít, že v zahraničí reprezentují Českou republiku velmi obstojně. Ostatně to je dle Tomáše Kuchaře (2013, rozhovor) také jedna z věcí, které jsou motivující: „*Prestiž na Západě jsme získali, to jo. My jsme vlastně byli první, kdo začal jezdit z toho Východu. Oni nám umetali cestičku, dávali nám různé slevy, to jo. Ale tady... Já vím,*

že v roce 1998, já jsem ještě nebyl členem, ale v Mladý frontě tenkrát vyšel článek o úspěchu v Amsterdamu, ale to bylo všechno. Pak už se psalo jen v těch komunitních médiích a jinak to už žádné dopad nemělo. Ví se o nás víc, než se vědělo, ale že by jsme získali nějakou prestiž, tak to fakt ne. O tom to není. Prestiž je to, co žene ty lidi, který na tom dělaj, že pak maj pocit, že má nějakou úroveň. Nějakej smysl, a že to má jméno pro ty kamarády ze zahraničí. To je ten smysl. Ale že by to bylo ve smyslu vykasat si kravatu, tak to né. Tady přijdete do hospody a nikdo neví.“

Věkové rozpoložení členů Alceda je v rozmezí 20-35 let, kdy v největším zastoupení je věková skupina 30-35 let. Většina jsou absolventi vysokých škol (přibližně 60%) a zbytek jsou absolventi středních škol. V posledních dvou letech došlo k výraznému „omlazení“ členů, jak uvádí Tomáš Kuchař. Důvod, proč se tak stalo, není známý. Propagaci se totiž Alcedo výrazně nevěnuje, ale dle účastníků se o sportovním klubu nejčastěji dozvěděli díky webovým stránkám nebo na doporučení přátel. Struktura sdružení je poměrně složitá, Alcedo funguje jako občanské sdružení, což znamená, že mají stanovy, podle kterých se svolává valná hromada. Pod výborem jsou ale v případě Alceda ještě tzv. garanti sportu, což znamená, že každý sport má svého zástupce, který pak prosazuje jejich zájmy (v případě volejbalu je to ještě rozdělené na kapitány jednotlivých týmů). Alcedo má přibližně 120 členů, což se dá přirovnat ke středně velké firmě. Jak uvádí Tomáš Kuchař, ze 120 řadových členů se však administrativní činnosti věnuje především on sám a při přípravě Prague Rainbow Springu ještě další čtyři lidé. Což je na poměr členů vcelku malé množství. Pro srovnání – pořádaných party se účastní téměř většina řadových členů.

Předseda chápe svou úlohu do budoucna jako podporu při organizaci turnajů a shánění sponzorů. Vzorem jsou pro něj západní země, kde je zvykem, že generace, která odroste sportovnímu věku, pomáhá s administrativou mladší, nástupnické generaci. To ale v českém kontextu ještě není zcela běžnou praxí. Co se týče spolupráce a účasti s původní, zakládající skupinou, tak ta je sporadická. Lidé, kteří zakládali spolek, se na chodu sdružení nepodílí, členská základna se výrazně proměnila. K tomu Tomáš Kuchař (2013, rozhovor) říká: *„Způsob vedení je tedy v tuhle chvíli spíše na tom, jak si to udělal ten výbor. To, že na podzim bude nová valná hromada, přijde nový výbor, tak to možná bude vypadat jinak. Otázka je, jestli při tom množství členů. (...) Já jsem třetí předseda a ze začátku bylo tak 15-20 lidí, takže to samozřejmě když něco organizujete, tak to domluvíte v hospodě, teď musíme přemýšlet úplně jinak. Ale tak uvidíme.“*

Z hlediska financí je Alcedo zcela samostané – z členských poplatků se platí pronájmy tělocvičen a prostorů určených k tréninkům a turnajům. Předseda a další funkce jsou bez finančního ohodnocení, což v praxi znamená, že tito lidé organizaci sdružení věnují svůj volný čas. V případě Alceda je administrativní činnost časově náročná, jde tedy o velký osobní vklad organizátorů.

Alcedo v současné době nabízí několik sportovních vyžití – volejbal, squash, badminton, cyklistiku, beach, golf, plavání, orientační běh, stolní tenis, beach rugby, tenis a tanec. Některé z aktivit po nějaké době zanikají – důvodem jsou i personální neshody nebo malá účast, ale obecně lze říci, že měsíční nabídka Alceda je velmi nabitá. Sdružení také pořádá letní a zimní soustředění (letní na Orlické přehradě a zimní v Semilech).

Alcedo je po stránce personálních vazeb velmi rozmanité – primárně jde o sportovní klub, nelze vyloučit, že někteří gayové nenavštěvují sdružení za účelem seznámení se, ale dle mého názoru je to spíše „vedlejší produkt“. Záleží na konkrétním sportovním týmu, jaké tam vzniknou vazby. Některí účastníci se po tréninku pravidelně schází na pivo, ale jejich vztahy nelze generalizovat. Dle mého názoru lze rozdělit sdružení do dvou skupin – ti, kteří sportují za účelem dosažení sportovních výsledků (turnaje, olympiády), a na ty, kteří sportují jen na rekreační úrovni, pro setkání se s lidmi.

Alcedo není uzavřeným spolkem, neprofilují se výhradně jako gay sportovní klub, ale dovolím si tvrdit, že účast heterosexuálně orientovaných mužů není a v blízké době nebude markantní. Ostatně pro heterosexuály je nabídka sportovního vyžití daleko širší. Účast lesbických žen je minimální, Tomáš Kuchař (2013, rozhovor) k tomu říká: *„Je minimální. Já bych řekl, že jestli u nás v komunitě je ta disciplinovanost malá, tak pokud se týká holek (leseb), tak tam je každá velmi samostatná. (...) A vím, že holky jsou organizačně na tom hůř. Ony jsou ráznější a všechny, ne všechny, mají pocit, že... I u nás jsou individuality, ale ten týmovej duch je větší.“*

Alcedo kooperuje se spolkem Galibi, pořádají se společné party, ale větší vazbu má v současné době s týmem, který organizuje Prague Pride - *„to je v podstatě náš hlavní partner. I pro ně jsme zajímavý, protože tím, že máme zahraniční kontakty, takže tam to funguje nejlíp. I když i tady je to na osobním kontaktu, protože předseda Pridu chodil s klukem od nás. Takže teoreticky pokud Czeslaw nebude předseda, tak možná to taky nebude tak. (...) Ale myslím si, že si vzájemně vyhovujeme. Galibi, přestože jsou z ČVUT a ta fakulta mi přijde taková nejmůžnější, tak jako tam se taky moc nesportuje. Takže jsme je ukecali aspoň na bowling. Ale*

tak uvidíme. Oni spíš zatím chodí na ty párty. Charlie to je úplně intelektuální, to je někde jinde.“ Kuchař (2013, rozhovor)

Při srovnávání LGBT minority a většinové, heteronormativní společnosti Tomáš Kuchař (2013, rozhovor) poznamenává: *„Je to o lidech, jako všude. Oni nám vykládají, jaká ta komunita je, ona je stejná jako většina lidského pokolení. Jsou tam prostě lidi závistivý, jsou tam lidi schopný, je to úplně stejný, akorát jsme v malém světě. Je to akorát náročnější, protože někdy prostě nemůžete jinak.“*

Alcedo je co do počtu členů nejpočetnější gay občanské sdružení. Svou činností zvyšuje prestiž České republiky i v zahraničí, je zcela finančně nezávislé a poskytuje široké sportovní vyžití. Vzhledem ke svému zaměření nemá politické ambice, ale snaží se o zapojení ještě dalších států do turnajů, které pořádá (Slovensko, v plánu dále Polsko) a to lze považovat za jistou míru angažovanosti a podporu zviditelnění LGBT komunity.

4. DISKUZE

1. Jsou spolky zakládány za účelem vytvoření prostoru pro seznámení osob s homosexuální orientací?
2. Co je motivací a cíli konkrétních spolků?
3. Co je pojetím členů spolku (sexuální orientace, aktivismus, snaha o navázání kontaktů, volnočasové aktivity)?
4. Jsou spolky aktivisticky zaměřeny, mají politické ambice?
5. Co jednotliví členové očekávali a co jim spolky nabídly?
6. Jaká je frekvence setkávání konkrétních spolků?
7. Jsou spolky otevřené k většinové společnosti?
8. Jakým způsobem pracují s generační kontinuitou sdružení? Jsou si tohoto „problému“ vědomi?
9. Je spolková činnost LGBT minority v České republice uspokojivá?

Výzkumné otázky, které jsem si na začátku své práce položila, bych ráda na tomto místě konfrontovala se získanými daty.

1. Volnočasové spolky jsou ve většině případů zakládány zejména za účelem možnosti seznámení. Výjimkou je občanské sdružení PROUD, které bylo založeno s myšlenkou vytvořit tým, který se bude snažit o systémové změny cestou lobbingu, a Alcedo, jenž je sportovním klubem. V jeho případě se primárně jedná o myšlenku aktivně trávit čas a dosahovat jistých sportovních výkonů, ale sekundárním motivem může být i možnost seznámení, to se s jeho původními záměry nevyklučuje.

2. Motivací při zakládání volnočasových spolků je vytvoření bezpečného prostoru pro

lidi s homosexuální orientací, kde by se mohli scházet, trávit společně volný čas (aktivně v případě sportovně zaměřených organizací nebo pasivně v případě debatních organizací). Zajímavostí je, že nejvyšší počet účastníků (gayů) se objevuje na večírcích. Pořádané party jsou zaručeně nejnavštěvovanější akce, které jsou spolky organizovány.

3. Průsečíkem spolků je primárně homosexuální orientace, ale spolky jsou natolik různorodé, že dalšími pojítky už je především tematické zaměření spolku. V případě Galesu, který se dá charakterizovat jako debatní kroužek, lze říci, že jsou pojítkem úzké vazby účastníků. Galibi je co do nabídky trávení volného času rozmanitě a funguje zde praxe, že určitá skupina navštěvuje určitou akci – spolek se tedy přirozeně diferencoval na několik podsekcí. Pojítkem je tedy podobné zaměření (sportovní, kulturní, debatní) členů spolku. V případě Alceda je pojítkem inklinace ke sportu a to jak na amatérské tak na profesionální rovině. Členy a členky PROUDu spojuje politické postoje, angažovanost a aktivismus. Charlie je dle mého názoru směsí výše zmíněného, vyjma sportovní činnosti, kterou ve svém programu nenabízí. Pro zájemce Charlie nabízí nepochybně možnost seznámení a kulturně-intelektuální činnosti a členové často inklinují k aktivismu.

4. Spolky, které bychom mohly označit za politicky/aktivisticky angažované jsou v první řadě PROUD a následně Charlie. Ostatní spolky se v tomto směru neangažují. V největší míře se tato absence politických/aktivistických ambicí projevuje v Galesu.

5. Dle výpovědí respondentů se ukazuje, že před první návštěvou organizace byla většina leseb a gayů obeznámena s tematickým zaměřením spolku. Ve většině případů se tedy očekávání, co jim spolek přinese, a vlastní zkušenost příliš neshodly. Vzhledem k tomu, že spolky využívají k propagaci webovou stránku, mohou se všichni zájemci dopředu seznámit s náplní jejich aktivit. Nepředvídatelným ale i tak zůstává, jaké osobní vazby se ve spolku vytvoří – zda si nově příchozí bude s ostatními členy rozumět, zda ho bude společenství naplňovat. Dvě výpovědi se shodovaly a to v případě respondentů, kteří v minulosti navštívili Gales. Ti vypověděli, že očekávali od spolku něco jiného, že jim nevyhovoval a následně se připojili k organizaci PROUD a Charlie. V případě Kristýny Ciprové, která vypověděla, že jí žádný současný spolek nevyhovoval, šlo o rozhodnutí podílet se na založení nového spolku, který by odpovídal jejím představám (aktivismus).

6. Frekvence setkávání v případě Galesu, Galibi, Charlieho a Alceda je několikrát do měsíce. Všechny čtyři výše zmíněné spolky se scházejí minimálně jednou týdně, přičemž Alcedo nabízí v jednom týdnu čtyři až pět tréninků. V případě PROUDu se jednotlivé schůze

odvíjejí od potřeby členů a členek, kteří pracují na projektech. Nelze přesně určit četnost setkávání.

7. Ve vztahu k většinové společnosti je většina spolků otevřená a snaží se o dialog. PROUD a Charlie se snaží o větší informovanost společnosti. V případě PROUDu se tak děje prostřednictvím tematicky zaměřených textů, které publikuje a přednášek, které pořádá. Charlie má snahu do svých aktivit začlenit většinovou společnost a poukázat na to, že minorita má společnosti co nabídnout. Galibi je v tomto směru neutrální, není uzavřeným spolkem, ale zároveň jeho činnost je směřována dovnitř komunity. Sdružení Alcedo je otevřené pro sportovce i z řad většinové společnosti, ale vzhledem k tomu, že je čistě sportovním spolkem, k dialogu s většinovou společností nedochází. Gales, je dle mého názoru, uzavřeným spolkem, který se separuje od většinové společnosti a zároveň svým způsobem i od LGBT minority samotné. V jeho případě bych si dovolila tvrdit, že je „zakonzervovaným“ spolkem, který netouží po rozšíření ani po dialogu se společností.

8. Spolky se velmi často potýkají s personálními neshodami. Dle mého názoru zde hraje velkou roli generační rozdíl, kdy vedení (starší členové) má odlišnou představu o spolku než mladší základna. Ukazuje se, že nutností je v tomto případě ošetření pravidel ve stanovách sdružení, jak bude volen předseda, rada. Občanská a jiná sdružení jsou komunitou lidí a velmi často se stane, že se jejich názory střetnou, je tedy důležité, aby si sdružení byla těchto úskalí vědoma. Nejvýznamnější reflexe je patrná u PROUDu. Členové a členky se rekrutovali z aktivistického prostředí a mají hojně zkušenosti s občanskými sdruženími a jsou si tedy tohoto problému vědomi a snaží se v tomto smyslu o profesionalitu. Předsedové Alceda a Galibi se domnívají, že je nutné, aby si stávající vedení doslova „vychovalo“ své nástupce, aby se sdružení s koncem jednoho vedení nezastavilo. Gales je neformální spolek a nemá tedy volené funkce. Vzhledem k jeho uzavřenosti se ani nevyvíjí žádné potřeby k „vychování“ nástupnické generace. Otázkou kontinuity se nezabývá.

9. Respondenti se shodují, že nabídka spolků je uspokojivá. Doslova tvrdí, že ten kdo chce, tak si svůj spolek najde. Ve spolkových činnostech jsou v drtivé většině aktivní gayové, lesby dle všeho nemají potřebu se oficiálně sdružovat, vytvářet organizace.

ZÁVĚR

Spolky, které jsem se ve své práci snažila zmapovat a popsat, jsou svým založením, náplní a cíli značně rozdílné. Společným průsečíkem je snaha o vytvoření prostoru (nebo systémových změn), který by napomohl LGBT komunitě. Jejich cesta, jak k tomu chtějí přispět a přispívají, je různá. Ukazuje se, že záleží především na osobním nastavení konkrétních lidí, kteří se ve sdružení angažují, jejich ambicích a přístupu. LGBT komunita je velmi různorodá a těžko charakterizovatelná, ale zmínila bych několik jevů, které z výzkumu dle mého názoru vyplývají.

Markantní a literaturou doložená je v českém prostředí především separace a slabá aktivita lesbické komunity. Lesbické spolky jsou v současné době spíše výjimkou, mezi smíšené volnočasové spolky by se dal zařadit jen Charlie. Gay a lesbická minorita v sobě zahrnuje mnoho subkultur. A zajímavým faktem je i jistá netolerance vůči odlišnostem v minoritě samotné. Názory gayů na aktivismus, pořádání Prague Pride, dosažení práv a přístup vůči většinové společnosti mohou být diametrálně odlišné i mezi členy jednoho spolku. Z toho důvodu je nutné se vyhnout generalizování, kterým bychom jen potvrdili některé mylné představy a stereotypy většinové společnosti. Poměrně častým jevem, kterého jsem si všimla, je řevnivost a kritika, která je prezentována jedním spolkem vůči dalšímu spolku. Nedomnívám se, že by na sebe spolky pohlížely jako na konkurenci, protože obsahově jsou velmi odlišné a jejich potenciální zájemci tedy nevycházejí z identických kruhů, ale objevuje se tendence činnost jiného spolku kritizovat (mnohdy se tak děje i v rámci jednoho spolku v rovině bývalého a současného předsedy). Přestože jde o minoritu (a mohla by se předpokládat jistá solidarita), tak se mnoho z iniciativ rozpadlo z personálních důvodů, neochotě se dohodnout. Velmi výstižně to popsal Tomáš Kuchař, který tvrdil, že když se někomu něco ve sdružení nelíbí, není nic jednoduššího, než založit nový spolek – a praxe to potvrzuje. Kooperace mezi organizacemi se svým způsobem prohlubuje, ale například spolek Gales nemá ambice být aktivní ve veřejném prostoru ani propojovat aktivity s další organizací. Dle mého názoru je současná nabídka pražských spolků pro minoritu dostatečná a tuto tezi potvrdili i všichni dotazovaní. V tomto případě si myslím, že by platila přímá úměrnost - dokud není poptávka, tak ani nová sdružení nevzniknou. V současné době je zde paleta možností široká. LGBT problematika se dle mého názoru v posledních letech dostává do širšího povědomí společnosti, na čemž mají doajista podíl právě i některá ze sdružení a organizací. Tato změna napomáhá k lepšímu pochopení a zvyšuje tak předpoklad pro vzájemný respekt. Já osobně se domnívám, že pro zlepšení vztahu mezi LGBT minoritou a

společností by napomohlo, kdyby se spolky snažily prezentovat život gayů a leseb právě v rovině podobnosti, ne se proti majoritě vyhrazovat. Za důležité považují, aby obě, respektive všechny strany byly ochotné vést dialog.

Seznam literatury

Monografie

Brzek, A., J. Pondělíčková – Mašlová (1992): Třetí pohlaví. SCIENTIA MEDICA, Praha, 128 s. ISBN 80-58526-03-4

Císař, O. (2008): Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace. Přel. Jiří Ogrocký, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, sv. č. 28, 287 s. ISBN 978-80-7325-168-0

Ciprová, K., Sokáčová L. (2009): Gender a demokracie: 1989 – 2009, Gender Studies, o.p.s., Praha ISBN 80-86520-64-1

Fanel J., (2000): Gay historie. Dauphin, Praha ISBN 80-7272-010-4

Fifková, H. (2008): Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Grada Publishing, a.s., Praha, 2. vydání, 216 s. ISBN 978-80-247-1696-1

Janošová, P. (2000): Homosexualita v názorech současné společnosti. Karolinum, Praha, ISBN 80-7184-954-5

Procházka, I. (2002): Coming out: průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe. STUD Brno, Brno, 36 s. ISBN 80-238-8850-1

Seidl, J. (2012): Od žaláře k oltáři. Host, Brno, 584 s. ISBN 978-80-7294-585-6

Skoblík, J. (2006): Transsexualismus. Karolinum, Praha ISBN 80-246-1052-3

Spargo, T. (2001): Foucault a teorie podivného. Přel. Vacek J. Triton, Praha ISBN 80-725-210-9

Weiss P., Zvěřina J. (2001): Sexuální chování v ČR – situace a trendy. Portál, s.r.o., Praha, 160 s. ISBN 80-7178-558-X

Periodika

Hromada, J. (1993): „Budou se ženit kluci s klukama, vdávat holky s holkama?“. *Soho revue*, 3, č. 5, s. 3

Kříž, J. (1991): „Ganymedes bez střechy nad hlavou“. *Soho revue*, 1, č. 6, s. 9

Kotišová M., Vampolová V. (2006): České lesby daleko k hnutí, daleko k feminismu. In *Mnohohlasem – Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*, Sociologický ústav Akademie věd ČR, Praha, 2. vydání, s. 267 - 277

Nedbálková, K. (2000): Subkultura homosexuálů v Brně. *Sociologický časopis*, roč. 36, č. 3, s. 317-333

Sokolová, V. (2006): Koncepční pohled na „sexuální menšiny“ aneb vše je jen otázka správné orientace. In *Mnohohlasem – Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*, Sociologický ústav Akademie věd ČR, Praha, 2. vydání, s. 240 – 262

Sokolová, V. (2012): Skládání duhové mozaiky: Česká sexuologie a „gay“ a lesbická“ orální historie v komunistickém Československu. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, roč. 13, č. 2, s. 28-39

Lišková, K. (2012): Perverzní sex a normální gender. Normalizační sexuologie promlouvá o sexu a tenderu. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, roč. 13, č. 2, s. 40 - 49

Internetové zdroje

Občanské sdružení Charlie (2011): „Výroční zpráva 2010“, Praha, dostupné na <http://www.charlie.li/o-nas>, vytištěno 20.5.2013

MUDr. Džamila Stehlíková a spol. (2007): Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR, dostupné na <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/sexualni-mensiny/pracovni-skupina-pro-otazky-sexualnich-mensin-24225/>, vytištěno 1.2.2013

<http://m.klub.lambda.sweb.cz/#o-nas>, 1.6.2013

<http://www.glpartnerstvi.cz/gll/>, 1.6.2013

<http://www.genderstudies.cz/gender-studies/historie.shtml?x=237046>, 1.6.2013

<http://www.logoscr.cz/o-nas/historie/logos-1992-az-2012-standa-kostiha-a-m-kasimir>, 1.6.2013

<http://www.praguepride.com>, 1.5.2013

<http://www.mvcr.cz/clanek/registrovane-partnerstvi.aspx>, 1.6.2013

<http://www.glpartnerstvi.cz/strucne/srovnani-prav-a-povinnosti-manzelu-a-registrovanych-partneru.html>, 1.6.2013

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/rlp-uvod-17537/>, 1.6.2013

http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_HIV/AIDS , 1.6.2013

http://www.aids-pomoc.cz/kj_o_spolecnosti.htm, 1.6.2013

http://www.aids-pomoc.cz/info_statistiky.htm, 1.6.2013

http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/porady/_zprava/6643, 1.6.2013

Rozhovory

Kristýna Ciprová (2012)

Zdeněk Slobody (2012)

Anežka (2012)

Ladislav Lázňovský (2013)

Robert Furiel (2012)

Pavel Kostka (2011)

Tomáš Kuchař (2013)

Milan Kasimir (2013)